

Ministerstwo
Spraw Zagranicznych
Departament Ameryki

Polska – Ameryka Łacińska i Karaiby Stare i nowe wyzwania

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Rzeczypospolitej Polskiej

Polska – Ameryka Łacińska i Karaiby
Stare i nowe wyzwania

Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP

Departament Ameryki

Warszawa, grudzień 2021 r.

Opracował:

Krzysztof Jacek Hinz

Tytuł: „Polska – Ameryka Łacińska i Karaiby. Stare i nowe wyzwania”

Zdjęcie na okładce:

Zawieszenie polskiej flagi na Placu Flag w stanie Nueva Esparta (Wenezuela)
(zdjęcie z archiwum Ambasady RP w Caracas)

Copyright © by Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Warszawa 2021

ISBN 978-83-66213-67-8

Skład i łamanie:

OMIKRON Sp. z o.o.
www.omikron.net.pl

Druk:

Drukarnia Legra
ul. Albatrosów 10C
30-716 Kraków

1.	Słowo wstępne	5
2.	Region w czasach pandemii	6
3.	Regionalne uwarunkowania polityczne i społeczne	13
4.	Ameryka Łacińska i Karaiby na scenie globalnej	18
5.	Relacje dyplomatyczne	21
6.	Współpraca polityczna i prawno-traktatowa	26
7.	Współpraca gospodarcza	32
8.	Dyplomacja publiczna i kulturalna	39
9.	Współpraca naukowo-techniczna	53
10.	Wspieranie Polonii i Polaków zagranicą	59

W polskiej polityce zagranicznej region Ameryki Łacińskiej i Karaibów istotny jest ze względu na rolę, jaką odgrywa na scenie globalnej, potencjał gospodarczy, łączące nas więzi kulturowo-historyczne, jak również obecność liczącej ponad dwa miliony osób Polonii, zamieszkałej głównie w Brazylii i Argentynie.

Utrzymujemy tradycyjnie dobre stosunki polityczne. Skutecznym narzędziem dialogu politycznego jest mechanizm dwustronnych konsultacji na podstawie zawartych porozumień. W 2019 r. odbyło się szereg konsultacji dwustronnych, zazwyczaj na szczepku wiceministrów spraw zagranicznych. Jednakże pandemia, której skutki Ameryka Łacińska i Karaiby odczuły bardziej niż jakikolwiek inny region świata, ograniczyła możliwości bezpośrednich kontaktów politycznych i utrudniła wymianę handlową. Obok starych wyzwań pojawiły się nowe, związane z ograniczeniami spowodowanymi pandemią. Polska służba dyplomatyczna, podobnie jak jej latynoamerykańscy partnerzy, sięgnęła po innowacyjne narzędzia współpracy. Wiele spotkań politycznych, także rund negocjacji porozumień dwustronnych, odbyło się on-line. Wydarzenia promocyjne, zarówno kulturalne, jak i gospodarcze także miały formułę wirtualną. Wraz ze złagodzeniem obostrzeń, możliwy był powrót do współpracy tradycyjnej, niemniej doświadczenie i zdobyty know-how w działaniach on-line, również podejmowanych w mediach społecznościowych, będą wykorzystywane jako stały element aktywności dyplomatycznej.

Polska współpracowała z partnerami latynoamerykańskimi także na forach międzynarodowych. W okresie sprawowania funkcji niestałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ (2018–2019) naszymi partnerami były w 2018 r. dwa państwa andyjskie: Peru i Boliwia, a w 2019 r. – Dominikana, która zastąpiła Boliwię. Z państwami latynoamerykańskimi współpracowaliśmy również w ramach Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Oprócz Meksyku i Chile do grona OECD dołączyły również Kolumbia i Kostaryka. Mamy nadzieję, że wkrótce w organizacji znajdą się następne państwa regionu.

Warto odnotować, że w początkowym okresie pandemii dzięki zaangażowaniu MSZ i polskich placówek w regionie AŁiK, Polacy, którzy chcieli powrócić do kraju oraz cudzoziemcy uprawnieni do wjazdu do Polski skorzystali z lotów czarterowych PLL LOT, zorganizowanych w ramach akcji #LOTdoDomu. Najwięcej rodaków pozbawionych możliwości powrotu do kraju przebywało na Dominikanie, skąd ewakuowanych zostało do Polski 1 128 osób. Loty czarterowe do Warszawy zostały również zorganizowane z miasta Meksyk, Hawany, Rio de Janeiro, Limy i z Buenos Aires.

Niniejsza prezentacja najważniejszych elementów polityki zagranicznej RP wobec AŁiK obejmuje lata 2019–2021, stanowiąc aktualizację publikacji z 2018 r. Oddając ją w Państwa ręce, życzymy ciekawej lektury.

POLONIA*VIRTUAL*
#PlaneaHoyViajaMasTarde

#POLONIAVIRTUAL – akcja Planuj dzisiaj, podróżuj później, Meksyk, czerwiec 2020 r.

Pod koniec lutego 2020 r. koronawirus, który wcześniej rozprzestrzenił się w Azji, Europie, Afryce i na Bliskim Wschodzie, dotarł również do Ameryki Łacińskiej. Pierwsze przypadki osób zarażonych wykryto w Brazylii i Meksyku. Pandemia COVID-19 postawiła Amerykę Łacińską i Karaiby w obliczu wielu kryzysów: sanitarnego, gospodarczego, społecznego i politycznego. Obserwatorzy ostrzegają, że lata 20. mogą być dla tej części świata straconą dekadą, podobnie jak lata 80. ubiegłego stulecia. AŁiK bardziej niż jakikolwiek inny region świata odczuła skutki pandemii. Ludność AŁiK stanowi zaledwie 8% światowej populacji, ale w regionie tym zarejestrowano w 2020 r. niemal 20% przypadków zachorowań na koronawirusa na świecie i około 30% wszystkich ofiar śmiertelnych.

Najbardziej dotkniętymi krajami pod względem liczby zarażonych osób i ofiar śmiertelnych były: Brazylia, Meksyk, Peru, Kolumbia, Argentyna i Chile. W Ameryce Środkowej najmocniej odczuły pandemię Gwatemala, Honduras i Panama, a w regionie Karaibów – Kuba i Dominikana.

Walkę z pandemią utrudniały w większości krajów AŁiK problemy strukturalne: bieda, nierówności społeczne, niewydolność służby zdrowia i słabość instytucji państwowych. Dodatkowym problemem była rozbudowana szara strefa z ogromną liczbą osób zatrudnionych nieformalnie, bez żadnego zabezpieczenia socjalnego na wypadek utraty źródła dochodów. Powodowało to, że niezwykle trudno było podejmować decyzje o zamknięciu gospodarki oraz ograniczało możliwość przestrzegania lockdownu przez osoby, które musiały wybierać między narażaniem się na sankcje a głodowaniem. Jak się szacuje, w całym regionie około 113 mln osób żyje w slumsach,

Kopalnia miedzi Sierra Gorda na pustyni Atacama region Antofagasta, Chile, luty 2020 r.

różnie nazywanych zależnie od kraju: *barrios* w Wenezueli, *favelas* w Brazylii czy *villas* w Argentynie. Większość mieszkańców tych ubogich dzielnic stanęła przed dramatycznym wyborem: zostać w domu lub wyjść, aby zarobić na chleb.

Władze większości państw regionu dosyć szybko zareagowały na pandemię, wprowadzając wiele ograniczeń w poruszaniu się, zamykając lotniska oraz granice lądowe i morskie, egzekwując nakaz noszenia maseczek i unikania bezpośrednich kontaktów w miejscach publicznych. Jednakże nie we wszystkich krajach te działania były konsekwentnie podejmowane.

W Brazylii ograniczenia miały na ogół charakter jedynie zaleceń i nie były restrykcyjnie egzekwowane. Stosunkowo późno została podjęta decyzja o zakupie szczepionek i uruchomieniu narodowego programu szczepień. Pod koniec 2020 r. pojawiła się nowa mutacja wirusa *Brasil P.1*, o wiele szybciej rozprzestrzeniającego się. Brak koordynacji działań rządu w walce z pandemią, mała liczba przeprowadzanych testów, a w późniejszym okresie opóźnienia w dostawach szczepionek i ich komponentów wywoływały coraz większe niezadowolenie społeczne. W czerwcu 2021 r. tysiące Brazylijczyków wyszły na ulice co najmniej 400 brazylijskich miast w proteście antyrządowym, w szczególności przeciwko nieudolnemu zarządzaniu pandemią.

Podobnie jak w Brazylii, w Meksyku utrzymywał się duży rozdziewiek między działaniami władz federalnych a stanowych. Rząd federalny nie wprowadził nadzwyczajnych środków prewencyjnych. O wiele bardziej zdecydowane działania podjęły rządy stanowe, które – zdaniem obserwatorów – były skuteczniejsze od władz federalnych w zwalczaniu pandemii. Restrykcje wprowadzone w wielu stanach przez władze lokalne rząd federalny uważał za nielegalne. Prezydent Andrés Manuel López Obrador był przeciwny zamykaniu gospodarki; podkreślał, że naród meksykański jest silny i obroni się przed pandemią.

Nikaragua jest jedynym krajem w regionie, który nie podjął żadnych środków przeciwdziałania pandemii koronawirusa. Przyjęta przez władze strategia polegała w zasadzie na ignorowaniu pandemii, z czym wiązało się celowe zaniżanie danych dotyczących liczby osób zarażonych i ofiar śmiertelnych. W pierwszych miesiącach pandemii rząd Nikaragui nie tylko nie podjął żadnych działań mających na celu jej ograniczenie, ale wręcz zachęcał obywateli do udziału w manifestacjach, pochodach, czynach społecznych oraz w imprezach sportowych i rozrywkowych, co w przypadku pracowników sektora publicznego równało się nakazowi. Sprawujący autorytarne rządy prezydent Daniel Ortega powiedział, że pandemia jest „znakiem Bożym”, ostrzeżeniem, że świat idzie w złym kierunku, uczestnicząc w wyścigu zbrojeń. Z kolei jego małżonka, wiceprezydent Rosario Murillo promowała imprezy i msze w ramach kampanii „Nikaragua, cała słodka, oferuje wam miłość” i szła na czele masowego marszu pod hasłem: „Miłość w czasach COVID-19”. Brak restrykcji związanych z pandemią spowodował jednak, że Nikaragua odnotowała stosunkowo nieduży spadek PKB.

Wenezuela jeszcze przed wybuchem pandemii znajdowała się w stanie zapaści gospodarczej oraz głębokiego kryzysu politycznego i humanitarnego, co wywołało największy po syryjskim exodus uchodźców. Co najmniej 5,5 mln Wenezuelczyków wyemigrowało w ostatnich latach, głównie do Kolumbii, Peru, Chile, Ekwadoru, Brazylii i Argentyny. Pandemia uderzyła w już zrujnowany sektor opieki zdrowotnej. Brakowało wszystkiego, głównie lekarstw, sprzętu i materiałów medycznych. Władze wenezuelskie natychmiast wprowadziły lockdown i ograniczenia w możliwościach poruszania się. Wprowadzone obostrzenia zaczęły wykorzystywać do tłumie-

nia niepokojów społecznych, dokonywania arbitralnych aresztowań i prześladowania osób krytykujących działania rządu. Oficjalne dane dotyczące liczby osób zarażonych i ofiar śmiertelnych pandemii uważa się za mało wiarygodne.

Kuba dobrze radziła sobie w początkowym okresie z pandemią, wprowadzając liczne środki prewencyjne. W 2020 r. pospieszyła wręcz na pomoc innym krajom. Kubańscy lekarze i pielęgniarki pomagali walczyć z pandemią w kilkudziesięciu krajach regionu Ameryki Łacińskiej i Karaibów, Europy, Afryki i Bliskiego Wschodu. Najwięcej brygadzystów w białych kitlach przybyło do Wenezueli, Haiti i Argentyny. Na Kubie przypada dwukrotnie więcej lekarzy na tysiąc mieszkańców niż we Włoszech czy we Francji. Jest więc kogo wysłać, a usługi zdrowotne stanowią ważne źródło dochodów dewizowych Kuby.

Pogłębiający się kryzys gospodarczy na Kubie, spowodowany głównie załamaniem się turystyki, która jest najważniejszym źródłem dochodów dewizowych, zmusił w końcu 2020 r. komunistyczne władze do złagodzenia restrykcji. Ruch turystyczny, głównie z USA, Kanady, Panamy, Meksyku i Rosji, spowodował znaczne pogorszenie się sytuacji epidemiologicznej. W pierwszym kwartale 2021 r. odnotowano pięć razy więcej potwierdzonych przypadków zachorowań niż w całym 2020 r. Przez wyspę przetoczyła się 11 lipca 2021 r. fala demonstracji. Jedną z przyczyn rozruchów było załamanie się służby zdrowia, co jest dużym paradoksem, bo według władz kubańskich stanowi ona jedną z głównych zdobyczy rewolucji. Jak wynikało z relacji kubańskich internautów, na wyspie brakowało respiratorów, tlenu i lekarstw. Apelowali oni wręcz o pomoc humanitarną dla Kuby. Kolejny paradoks polegał na tym, że Kuba ma naprawdę bogate doświadczenia w produkcji szczepionek i w zwalczaniu epidemii, a szczepienia rozpoczęły się później niż w większości krajów. Hawana postawiła na produkcję własnych preparatów i w związku ze spodziewaną rodzimą produkcją zrezygnowała z pozyskania szczepionek za pośrednictwem wielostronnego mechanizmu dystrybucji Covax i z zakupów szczepionek na światowych rynkach. W maju 2021 r., jeszcze przed zakończeniem testów klinicznych pięciu kubańskich szczepionek, na Kubie rozpoczęły się szczepienia własnymi preparatami.

Chile stało się jednym ze światowych liderów szczepień przeciwko COVID-19. W trakcie ponad sześciu miesięcy kampanii powszechnych szczepień ich pełny cykl przeszło niemal 86% osób tzw. grupy docelowej (ponad 13 mln). Szczepienia prowadzono we wszystkich regionach kraju, w tym także wśród personelu baz naukowo – badawczych w rejonie Antarktydy.

Najbardziej dotkniętym pandemią krajem w regionie Karaibów i Ameryki Środkowej była Dominikana. Władze dosyć szybko zareagowały, wprowadzając już 19 marca 2020 r. stan wyjątkowy i ograniczenia w poruszaniu się oraz zamykając granice powietrzne, lądowe i morskie. Rząd prezydenta Abinadera Corony jest pozytywnie oceniany za zarządzanie pandemią, choć kraj przeszedł również moment załamania się systemu opieki zdrowotnej. Dominikana stała się jednym z najszybciej szczepiących się krajów w regionie AŁiK. Do połowy sierpnia 2021 r. dwiema dawkami zaszczepiono 4,4 mln mieszkańców z liczącej 7,8 mln grupy docelowej.

W przypadku większości państw regionu podstawowym problemem był brak dostępu do szczepionek. Przywódcy państw latynoamerykańskich i karaibskich wielokrotnie apelowali o sprawiedliwy dostęp i krytykowali „zawłaszczanie” szczepionek przeciw COVID-19 przez państwa bardziej rozwinięte. Ameryka Łacińska stała się beneficjentem programu Covax. Pozyski-

wane w ten sposób szczepionki trafiły do niemal wszystkich państw regionu, ale w liczbie daleko niewystarczającej. Przywódcy państw regionu nie negocjowali wspólnie dostępu do szczepionek i środków ochrony osobistej. Każdy kraj robił to na własną rękę.

Z powodu ograniczeń związanych z pandemią władze Boliwii i Dominikany przesunęły na drugą połowę 2020 r. zaplanowane na maj wybory prezydenckie i parlamentarne. W Chile wszystkie partie polityczne osiągnęły konsensus w sprawie przesunięcia o kilka miesięcy terminów plebiscytu konstytucyjnego i wyborów samorządowych. Podobna decyzja zapadła w przypadku wyborów lokalnych w meksykańskich stanach Hidalgo i Coahuila.

Większość państw regionu podjęła działania osłonowe w związku z pandemią. Najbardziej śmiały w regionie pakiet antykryzysowy ogłosił w kwietniu 2020 r. rząd Peru, który przeznaczył na łagodzenie gospodarczych skutków pandemii i pomoc dla ludności ponad 25 mld dolarów, co stanowiło 12% PKB. Według analityków tak odważne posunięcia możliwe były dzięki rzadko spotykanej w Ameryce łaćwińskiej dyscyplinie finansowej i niedużemu zadłużeniu. Rezerwy walutowe wynosiły w momencie ogłoszenia pakietu antykryzysowego około 68 mld dolarów, a dług publiczny odpowiadał wartości 27% PKB. Istotna jest też niska inflacja i stabilność peruwiańskiej waluty. Peru od 2002 r. odnotowywało praktycznie nieprzerwanie znaczny wzrost gospodarczy (najmniejszy był w 2009 r.: 1,1%). Mimo kryzysów politycznych i afer korupcyjnych Peru miało w tym okresie jedną z najwyższych w regionie średnią wartość wzrostu.

Rząd Brazylii uruchomił w połowie 2020 r. program ekonomicznego wsparcia, skierowany głównie do jednostek samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i osób oficjalnie zatrudnionych (m.in. nowe linie kredytowe, udzielenie rządowych gwarancji spłaty kredytu). Bezrobotni uzyskali prawo do pobierania comiesięcznego zasiłku w wysokości 600 reali (nieco ponad 100 dolarów), który był wypłacany do końca 2020 r. i został wznowiony w kwietniu 2021 r. w wysokości dwukrotnie mniejszej. Łączna wartość pomocy udzielonej przez państwo w 2020 r. odpowiadała wartości 7% PKB.

Rząd Argentyny podjął szereg działań osłonowych, takich jak wypłata zasiłków doraźnych, przejściowe zamrożenie cen koszyka towarów podstawowych, czasowy zakaz zwolnień pracowniczych i eksmisji, wydłużenie terminu spłaty zobowiązań kredytowych. Opracowano programy sektorowe, mające wspierać określone branże, m.in. turystykę i budownictwo. Państwo zdecydowało się wesprzeć za pośrednictwem banków podmioty gospodarcze, zwłaszcza małe i średnie przedsiębiorstwa poprzez umożliwienie dostępu do kapitału.

Prezydent Meksyku Andrés Manuel López Obrador wykluczył możliwość zwiększenia zadłużenia w celu wsparcia sektora prywatnego i ochrony miejsc pracy. Nie reagował na apele gubernatorów, którzy wzywali do ogłoszenia „planu ratunkowego” dla gospodarki. Zabrakło szerszych działań osłonowych, chociaż rząd udzielił kredytów małym przedsiębiorstwom i zapowiedział utworzenie 2 mln nowych miejsc pracy. Zarządzając pandemią rząd dokonywał cięć budżetowych i udzielał wsparcia najuboższym, nie decydując się jednak na zaciągnięcie kredytów.

Ameryka łaćwińska odczuła bardziej niż inne regiony świata skutki gospodarcze i społeczne pandemii. Jak szacuje Komisja Gospodarcza NZ ds. Ameryki łaćwińskiej i Karaibów (CEPAL – hiszp.; ECLAC – ang.), w 2020 r. liczba osób żyjących poniżej granicy ubóstwa wzrosła o 22 mln – do 209 mln (ponad 30% mieszkańców regionu). Z tego 78 mln osób znajdowało się w sytuacji skrajnego ubóstwa (w 2019 r. liczebność tej grupy szacowano na 47 mln). W ciągu jednego

Spotkanie Ambasador RP A. Piątkowskiej z Wicegubernatorem M. Calvo w mieście Córdoba (Argentyna), styczeń 2021 r. (zdj. N. Bucar).

roku liczba osób dotkniętych ubóstwem wzrosła niemal o tyle, o ile w ciągu poprzednich 5 lat. Równocześnie pogłębiły się nierówności społeczne. Proces ograniczania ubóstwa i niwelowania nierówności społecznych cofnął się w regionie o wiele lat.

Według CEPAL PKB całego regionu zmniejszył się w 2020 r. o 6,8%. Najbardziej dotkniętymi krajami były: Wenezuela (-30%), Panama (-18%), Peru (-11%), Argentyna (-9,9%) i Meksyk (-8,2%). PKB Brazylii, największej gospodarki regionu, zmniejszył się o 4,1%, a wartość PKB per capita o 23,6%. Największe straty poniosły w regionie sektory handlu, hotelarstwa, gastronomii i turystyki. Kryzys zmusił do zamknięcia niemal 3 mln przedsiębiorstw. Znacznie wzrosło bezrobocie, zwłaszcza wśród młodych ludzi i kobiet. Szczególnie dotknięte zostały gałęzie przemysłu o największym potencjale rozwoju technologicznego, co pogłębi problemy strukturalne gospodarki regionu.

W Meksyku, drugiej gospodarce regionu, pandemia spowodowała spadek produkcji i eksportu samochodów o około 20%. Przemysł motoryzacyjny jest jednym z filarów meksykańskiej gospodarki, generując 3,8% PKB. Liczba turystów odwiedzających Meksyk zmniejszyła się o 46%, a przychody zmniejszyły się o 13 mld USD. Sektor turystyki generuje około 8% meksykańskiego PKB.

Możliwości rozwoju gospodarczego regionu ograniczyły w 2020 r. również niskie ceny surowców eksportowanych do Chin, USA i państw UE, zmniejszenie się ogólnego wolumenu handlu międzynarodowego i spadek bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Ale w średniej perspektywie głównymi przeszkodami na drodze do zrównoważonego rozwoju są przede wszystkim takie problemy strukturalne, jak ubóstwo, niska wydajność pracy, zbyt małe inwestycje publiczne i zbyt duża szara strefa.

Pandemia przyczyniła się do pogłębienia problemów istniejących wcześniej. W latach 2014–2019, średni wskaźnik wzrostu Ameryki Łacińskiej i Karaibów wynosił 0,3% (-4,9% w przypadku Brazylii) i był najniższy od czasów I wojny światowej. W 2019 r. wyniósł on zaledwie 0,1%, co postawiło region w trudnej sytuacji w momencie, kiedy pojawił się na horyzoncie koronawirus. Głównym hamulcowym rozwoju była Wenezuela, której PKB zmniejszył się od czasu objęcia władzy przez Nicolasa Maduro w 2013 r. o ponad 80%. Zadłużenie zagraniczne wzrosło do wartości 200% PKB z 2019 r., a produkcja ropy naftowej, która jest głównym źródłem dochodów Wenezueli, zmniejszyła się do poziomu z 1943 r.

Według prognozy CEPAL, w 2021 r. PKB regionu wzrośnie o 5,9%, a w 2022 r. o 2,9%. Największy wzrost w 2021 r. odnotują: Panama (12%), Peru (10,6%), Chile (9,2%), Dominikana (8%), Argentyna, Kolumbia i Salwador (7,5%), Meksyk (6,2%) i Brazylia (5,2%). Niewykluczone, że dzięki nieśmiałym reformom gospodarczym i zmniejszeniu hiperinflacji z kilkuset tysięcy procent rocznie do „zaledwie” 2 900%, Wenezuela po raz pierwszy od 2013 r. odnotuje minimalny wzrost PKB.

Pod koniec czerwca 2021 r. liczba zarażeń w regionie zdecydowanie zmalała, do poziomu niższego nawet niż w innych częściach świata. Zdaniem specjalistów tłumaczyć to można tym, że nabrał przyspieszenia rytm szczepień. Wzrost odporności większości mieszkańców regionu był również ubocznym efektem dużej liczby zarażonych osób.

Kurs języka polskiego on-line w ramach projektu Ambasady RP w Santiago Chile, sierpień 2021 r.

II Dzień Ameryki Łacińskiej i Karaibów w Sejmie RP z udziałem sekretarza generalnego Organizacji Państw Amerykańskich L. Almagro, wrzesień 2019 r. (zdjęcie z archiwum Sejmu RP).

Lata 2019-2021 to okres ciężkiej próby dla rządzących w krajach AłiK partii politycznych. Wyborcy coraz częściej okazują zniecierpliwienie brakiem szybkich rozwiązań narosłych od lat problemów; domagają się natychmiastowej wymiany rządzących, których obarczają odpowiedzialnością za kryzys, niezależnie od tego, czy należą do lewicy, czy prawicy. Stwarza to pole dla retoryki lewicowych bądź prawicowych populistów.

Pandemia pogłębiła odczuwane od lat przez kraje regionu problemy polityczne i społeczne, przyczyniając się do jeszcze większego spadku zaufania do polityków i instytucji demokratycznych. Kryzys sanitarny ujawnił słabość instytucji państwowych. Jeszcze bardziej zachwiała się wiara w demokrację. Umocniła się niebezpieczna tendencja do popierania populistycznych rozwiązań oraz charyzmatycznych i jednocześnie demagogicznych polityków. W ostatnich latach wyborcy w większości krajów regionu, od Meksyku po Chile, głównie kobiety, studenci, ludność tubylcza, społeczności wiejskie i opozycjoniści, wyrażali swój sprzeciw wobec kandydatów rządzących partii politycznych zawołaniem: „Oni nas nie reprezentują!”.

Brak zaufania do demokracji widoczny był już w regionie w latach poprzedzających pandemię. Według sondaży z 2018 r. tylko 48% mieszkańców regionu wierzyło w demokrację, a ponad jedna czwarta ankietowanych osób wyrażała opinię, że jest im obojętne, jaki system polityczny panuje w ich kraju. Podobnie jak w innych częściach świata, do głosu zaczęli dochodzić liderzy artykułujący sprzeciw wobec tradycyjnych partii politycznych, odwołujący się do interesów narodowych. W Brazylii od 1 stycznia 2019 r. władzę prezydencką sprawuje antysystemowy polityk

3. Regionalne uwarunkowania polityczne i społeczne

Jair Bolsonaro, który nie reprezentuje żadnej z tradycyjnych partii politycznych. Prezydentem Salwadoru od 1 czerwca 2019 r. jest również antysystemowy polityk, Nayib Bukele, który po dwóch latach rządów cieszył się poparciem około 70% społeczeństwa, mimo że coraz częściej zarzuca mu się tendencje autorytarne.

W końcu 2019 r. krajami południowoamerykańskimi, zarówno tymi rządzonymi przez lewicę, jak i przez prawicę, tymi stosunkowo dobrze rozwiniętymi gospodarczo, jak i tymi, którym wiedzie się gorzej, wstrząsnęły gwałtowne rozruchy. Doszło do nich w Boliwii, Kolumbii, Chile i Ekwadorze. Powody wybuchu zamieszek były różne, czasami były to podwyżki cen, żądania ekonomiczne różnych grup społecznych, sprzeciw wobec reform, czy protest przeciwko sfałszowaniu wyborów. Ale przyczyny były prawdopodobnie głębsze. Należy wiązać je z dużym rozwarstwieniem społecznym, nierówną dystrybucją bogactw i zachwianiem wiary w demokrację. W okresie późniejszym protesty polityczne i społeczne nabrały jeszcze większej mocy. Stąd też jednym z głównych wyzwań dla regionu w krótkiej perspektywie jest odzyskanie stabilności politycznej i instytucjonalnej.

W dziewięciu państwach Ałik (Argentyna, Urugwaj, Panama, Gwatemala, Salwador, Boliwia, Dominikana, Peru i Ekwador), w których odbywały się wybory prezydenckie w latach 2019–2021, klęskę ponieśli kandydaci partii rządzących. W kilku krajach wybory położyły kres wieloletniej hegemonii politycznej jednej partii. Tak było w przypadku Dominikany, gdzie od władzy została odsunięta rządząca od 16 lat centrolewicowa Partia Wyzwolenia Dominikańskiego (PLD), Urugwaju, gdzie od władzy został odsunięty rządzący od 2005 r. lewicowy Szeroki Front i w przypadku Salwadoru, gdzie klęskę poniósł marksistowski Front Wyzwolenia Narodowego im. Farabundo Martíego, który rządził od 2009 r. W Ekwadorze, gdzie od 2007 r. we wszystkich wyborach zwyciężali zwolennicy lewicowego Rafaela Correi, władzę prezydencką zdobył kandydat centroprawicy, Guillermo Lasso Mendoza. Z kolei w Peru zwycięzcą wyborów prezydenckich okazał się nieoczekiwanie nauczyciel i przywódca związkowy, Pedro Castillo Terrones, reprezentujący marksistowskie ugrupowanie Wolne Peru.

W Chile, gdzie od 20 lat niemal regularnie wymieniają się u steru władzy socjaldemokraci i konserwatyści, 21 listopada 2021 r. odbyły się wybory prezydenckie, parlamentarne i lokalne. Wyniki sondaży przeprowadzonych na niecały miesiąc przed wyborami prezydenckimi świadczyły o dużej polaryzacji społeczeństwa. Największą popularnością cieszyli się kandydaci znajdujących się na odległych biegunach opcji politycznych: reprezentujący skrajną prawicę José Antonio Kast z Partii Republikańskiej i były przywódca studentów, Gabriel Boric z lewicowego Szerokiego Frontu, co potwierdziły wyniki pierwszej tury wyborów. Ostateczny wynik rozstrzygnię się 19 grudnia 2021 r. podczas drugiej tury. Walkę o fotel prezydencki poprzedziły w maju wybory do 155-osobowej Konstytuancy, która zredaguje nową konstytucję, oraz wybory lokalne. Wybory były ciosem dla rządzącej prawicy i tradycyjnych partii politycznych. Największe poparcie uzyskali kandydaci niezależni oraz zgłoszeni przez opozycję. Łącznie będą oni mieli zagwarantowane ponad dwie trzecie głosów w Konstytuancie.

W końcu listopada 2021 r. odbyły się również wybory prezydenckie w Hondurasie. W kraju tym od czasu ponownego wyboru na stanowisko prezydenta Juana Orlando Hernández do dzisiaj tli się niezadowolenie. Wbrew opozycji parlamentarnej doprowadził on do ogłoszenia przez Sąd Najwyższy wyroku umożliwiającego reelekcję i odniósł kontrowersyjne zwycięstwo w wyborach z 2017 r.

Polska pomoc dla powodziń w stanach Tabasco i Chiapas w Meksyku, grudzień 2020 r.

Po niemal trzech latach sprawowania władzy poparcie dla prawicowego prezydenta Brazylii Jaira Bolsonaro spadło do około 20%. Według sondaży w zaplanowanych na 2022 r. wyborach największe szanse miałby Luiz Inácio Lula da Silva, lider Partii Pracujących, były lewicowy prezydent Brazylii (2003-2010). Jednakże niemal jedna trzecia brazylijskich wyborców, zniechęcona zarówno do lewicy, jak i prawicy, liczy na pojawienie się innego, konkurencyjnego kandydata.

W trzech państwach regionu wyborcy nie mogą raczej liczyć na zmiany polityczne w najbliższym czasie. W Nikaragui lewicowy reżim prezydenta Daniela Ortegi i jego małżonki, wiceprezydent Rosario Murillo, zdecydowanie nie zamierza oddać władzy sprawowanej od 2007 r., skutecznie paraliżując możliwości działania opozycji i społeczeństwa obywatelskiego.

W Wenezueli, mimo dramatycznej sytuacji gospodarczej i humanitarnej, lewicowy reżim Nicolasa Maduro nie jest skłonny do większych ustępstw, a kolejny proces negocjacyjny między rządem a opozycją, podjęty przed wyborami regionalnymi i lokalnymi w listopadzie 2021 r., utknął, podobnie jak poprzednie, w martwym punkcie. Na Kubie niepodzielne wciąż rządy sprawuje wspierana przez siły zbrojne i służby bezpieczeństwa Komunistyczna Partia Kuby.

Najbardziej niestabilnym politycznie i równocześnie najuboższym krajem w regionie jest Haiti. Kraj ten w okresie ponad stu ostatnich lat doświadczał wszelkich możliwych kataklizmów, bądź to wywołanych siłami natury, bądź przez człowieka. Od lipca 2018 r. w Haiti dochodzi właściwie nieprzerwanie do rozruchów, których jedną z głównych przyczyn jest pogłębiające się ubóstwo Haitańczyków i powszechna korupcja. Od stycznia 2020 r. nie funkcjonuje Parlament, gdyż zaplanowane na październik 2019 r. wybory nie mogły się odbyć z powodu rozruchów. W ciągu zaledwie czterech ostatnich lat haitańskim rządem kierowało sześciu premierów. Jak

3. Regionalne uwarunkowania polityczne i społeczne

przyznał jeden z szefów rządu, Haiti „znajduje się w stanie agonii”. Kulminacją kryzysu politycznego było zabójstwo prezydenta Jovenela Moïse, dokonane 7 lipca 2021 r., na dwa miesiące przed wyborami prezydenckimi i parlamentarnymi. Nie wiadomo, kto faktycznie krył się za zamachem dokonany przez ponad 20-osobowe komando. Funkcję głowy państwa przejął tymczasowo premier Ariel Henry. Wiadomo już, że wybory prezydenckie, parlamentarne i samorządowe odbędą się najwcześniej na początku 2022 r.

Haiti regularnie pada ofiarą klęsk żywiołowych. Ostatnim kataklizmem było trzęsienie ziemi o sile 7,2 st. w skali Richtera, które 14 sierpnia 2021 r. zdewastowało południowo-zachodnią część kraju. Ponad 2 tys. osób zginęło, kilkanaście tysięcy zostało rannych, a około 300 tys. straciło dach nad głową. Wcześniej, w wyniku trzęsienia ziemi z 2010 r. co najmniej 200 tys. osób zginęło, 350 tys. zostało rannych, a ponad 1,5 mln osób straciło dach nad głową.

Do problemów, które od lat trapią region i przyczyniają się do znacznych zmian na scenie politycznej, należą: nieskuteczność polityków w zwalczaniu korupcji, zbrojnej przestępczości i ubóstwa, rozbieżności między rosnącymi oczekiwaniami klasy niższej średniej a faktycznymi warunkami życia oraz rozczarowanie liberalną demokracją.

Według ostatniego raportu organizacji pozarządowej Transparency International, publikującej co roku indeks percepcji korupcji, obejmujący 180 krajów, na ostatnich miejscach spośród państw regionu znajdują się, podobnie jak w poprzednich latach, Wenezuela (176.) i Haiti (170.). Nieco wyżej na tej liście znajdują się: Nikaragua (159.), Honduras (157.) i Gwatemala (149.). Spośród największych gospodarek najgorzej oceniony został Meksyk (124.), znacznie lepiej Brazylii (94.) i Argentynie (78.). Spośród państw AłiK najmniej dotknięte korupcją są: Urugwaj, Chile i Barbados.

Kolejne problemy wielu krajów Ameryki Łacińskiej to wysoki poziom przemocy i zorganizowanej przestępczości, powiązanej często z przemytem narkotyków, a także pranie brudnych pieniędzy oraz niesprawność systemów ścigania i sądownictwa. Jednakże u podłoża zorganizowanej przestępczości leżą przede wszystkim problemy strukturalne, takie jak ubóstwo i brak zatrudnienia. Stąd też podejmowane wysiłki w walce z przemocą często nie przynoszą spodziewanych rezultatów.

Te same problemy, przemoc i ubóstwo, zmuszają tysiące zdesperowanych mieszkańców Meksyku, Hondurasu, Gwatemali i Salwadoru do opuszczania swoich miejsc zamieszkania i podejmowania prób przedostania się do USA. Pokonują na pieszo tysiące kilometrów, żeby dotrzeć do granicy meksykańsko-amerykańskiej. Karawany emigrantów usiłujące nielegalnie sforsować granicę Stanów Zjednoczonych są stałym problemem dla administracji amerykańskiej i przedmiotem rozmów z sąsiadami z południa.

Do zmiany układu sił politycznych w Ameryce Łacińskiej przyczyniło się w ostatnich latach zaangażowanie w politykę Kościołów ewangelikalnych, do których należy większość Kościołów baptystycznych, pentekostalnych (zielonoświątkowych) oraz część Kościołów kalwińskich, metodystycznych, luterańskich i anglikańskich. Dla partii politycznych ewangelikanie są szczególnie cennymi wyborcami ze względu na ich duże zdyscyplinowanie – zwykle oddają głosy na kandydatów, których promują ich kościelni liderzy.

Katolicy wciąż stanowią większość w regionie, ale w ciągu ostatnich 50 lat ich odsetek zmniejszył się z około 90% do 60%. W tym samym czasie odsetek wyznawców Kościołów ewangelikalnych wzrósł z kilku do około 20 procent. Ich liczba szczególnie szybko rostała w krajach Ameryki Środkowej, takich jak Honduras, Salwador, Gwatemala i Nikaragua, gdzie odsetek katolików i ewangelikanów jest zbliżony. W Brazylii ewangelikanie stanowią około 27 proc. społeczeństwa. Procentowo najmniej ich jest w Meksyku, Paragwaju i Argentynie. Nic się jednak nie zmieniło, jeśli chodzi o religijność społeczeństw latynoamerykańskich. W odróżnieniu od innych regionów świata w Ameryce Łacińskiej procesy modernizacyjne nie doprowadziły do sekularyzacji społeczeństw.

Brazylia, gdzie znajduje się największe na świecie skupisko zielonoświątkowców, jest najlepszym przykładem powiązań polityków ze wspólnotami ewangelikalnymi. Kandydującego w 2018 r. na urząd prezydenta Jaira Bolsonaro poparł Edir Macedo, założyciel Powszechnego Kościoła Królestwa Bożego i właściciel drugiej co do wielkości sieci medialnej w Brazylii, Rede Record. W Kongresie Narodowym Brazylii działa prężnie od 2003 r. Parlamentarny Front Ewangelikalny, podczas gdy katolicy nie mają swojego frontu. Prezydent Bolsonaro może również liczyć w Kongresie na poparcie nieformalnej grupy BBB (od słów: „Bíblia, Boi e Bala” – biblia, wół i kula), która jednoczy ewangelikanów z przedstawicielami lobby przemysłu zbrojeniowego i lobby hodowców bydła.

W kilku innych krajach wspólnoty ewangelikalne wywarły również istotny wpływ na wyniki wyborów. W Meksyku ewangelikanie założyli w 2014 r. Partię Spotkanie Społeczne (PES), która w wyborach prezydenckich w 2018 r. poparła kandydaturę Andresa Manuela Lopeza Obradora. W Chile o głosy wyborców ewangelikalnych zabiegał w wyborach prezydenckich z 2017 r. Sebastián Piñera. W Gwatemali do 2019 r. urząd prezydencki sprawował głęboko religijny Jimmy Morales, komik telewizyjny i filmowy, były pastor ewangelikalny.

Oparcie we wspólnocie ewangelikalnej stara się również znaleźć rządzący w Nikaragui klan rodzinny prezydenta Daniela Ortegi. Syn pary prezydenckiej, Laureano Ortega Murillo, uważany za przyszłego spadkobiercę politycznego, zaczął publicznie uczestniczyć w obrzędach Kościoła „Rzeki Żywej Wody”. Po odwróceniu się od Kościoła katolickiego lewicowy reżim potrzebuje poparcia ewangelikanów ze względu na presję znacznej części społeczeństwa, żeby Daniel Ortega ustąpił z zajmowanego stanowiska.

4. Ameryka Łacińska i Karaiby na scenie globalnej

Region Ameryki Łacińskiej i Karaibów jest ważnym podmiotem na scenie międzynarodowej i aktywnym uczestnikiem rywalizacji globalnej. Na forum ONZ reprezentują go łącznie 33 państwa. AŁiK pozostaje regionem wolnym od otwartych konfliktów zbrojnych, choć niezbyt stabilnym politycznie. Trzy państwa – Brazylia, Meksyk i Argentyna – należą do grupy G-20. W ostatnich latach powiększyła się również liczba państw latynoamerykańskich należących do Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Oprócz Meksyku i Chile do grona OECD dołączyły również Kolumbia i Kostaryka, a w kolejce są następne państwa.

Nadzieje polityczne, jakie Brazylia wiązała z blokiem BRICS (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, RPA), okazały się w dużym stopniu niespełnione. Na odbywającym się w listopadzie 2020 r. XII szczycie tego ugrupowania Chiny nie zgodziły się uwzględnić w zapisie końcowym posiedzenia poparcia dla aspiracji Brazylii, Indii i RPA, które od lat zabiegają o stałe członkostwo w RB.

Pozycję AŁiK na scenie globalnej osłabił w ostatnich latach rozchwiany proces integracji regionalnej. Kraje Ameryki Południowej poróżnił przede wszystkim stosunek do wydarzeń w Wenezueli, co doprowadziło praktycznie do pogrzebania Unii Narodów Południowoamerykańskich (UNASUR). Próbą wypełnienia powstałej luki było zainicjowanie w marcu 2019 r. działalności Forum na rzecz Postępu i Rozwoju Ameryki Południowej (PROSUR), do którego akces zgłosiło 7 państw: Brazylia, Chile, Ekwador, Gujana, Kolumbia, Paragwaj i Peru.

Trzy spośród pięciu pozostałych państw południowoamerykańskich – Argentyna, Boliwia i Wenezuela – zabiegają o reaktywację nie rozwiązanego jeszcze formalnie bloku UNASUR. Niewykluczone, że dołączy do nich również Peru, gdzie władzę prezydencką przejął lewicowy prezydent Pedro Castillo Terrones. O chęci przywrócenia integracji regionalnej wokół lewicowej osi świadczyły

Nieformalne spotkanie ministerialne UE – AŁiK w Berlinie, grudzień 2020 r. (źródło: www.europa.eu)

słowa prezydenta Argentyny Alberto Fernandez, który powiedział, że istnieje potrzeba odbudowania bloku UNASUR „wolnego od ideologii”. Wydaje się to jednak raczej mało prawdopodobne.

Osłabła również Wspólnota Państw Latinoamerykańskich i Karaibskich (CELAC), która była dotychczas głównym forum regionalnej współpracy z UE. Ostatni szczyt UE-CELAC odbył się w 2015 r.; dialog biregionalny kontynuowany był na szczeblu ministrów i roboczym. Brazylia zawiesiła całkowicie swój udział w pracach CELAC w 2020 r. 14 grudnia 2020 r. odbyło się nieformalne spotkanie ministrów spraw zagranicznych państw UE – AŁiK w formule hybrydowej.

Słabość integracji regionalnej objawiła się szczególnie w okresie pandemii COVID-19. Występujący w trakcie debaty generalnej 75. Sesji ZO NZ latynoamerykańscy przywódcy apelowali z jednej strony o solidarność innych państw w obliczu pandemii, a z drugiej, okazywali brak solidarności regionalnej, wysuwając wzajemnie oskarżenia pod swoim adresem. Prezydent Chile Sebastián Piñera stwierdził gorzko w swoim wystąpieniu: „nie byliśmy w stanie osiągnąć postępu w drodze do prawdziwej integracji regionalnej... Ameryka Łacińska miała wszystko, żeby stać się rozwiniętym regionem.”

Państwa latynoamerykańskie coraz odważniej dywersyfikują swoje stosunki polityczne i gospodarcze, zwracając się przy tym wyraźnie w stronę Azji. Największe wpływy w Ameryce Łacińskiej mają wprawdzie nadal USA i Unia Europejska, ale o silną pozycję zabiegają również Chiny i Rosja. Wyraźnie wzrosła w regionie obecność gospodarcza Chin, które dla wielu państw latynoamerykańskich, w tym Brazylii, stały się głównym partnerem handlowym i inwestycyjnym. Relacje te nie ograniczają się do pozyskiwania przez Chiny ropy naftowej i innych surowców. Plany Pekinu dotyczą objęcia Inicjatywą Pasa i Szlaku (BRI) państw Półkuli Zachodniej, rozwoju nowoczesnych technologii (w tym 5G) czy współpracy wojskowej.

Chiny od początku pandemii prowadziły intensywną „dyplomację maseczkową”, dostarczając sprzęt medyczny lub oferując pomoc techniczną w walce z COVID-19 niemal wszystkim krajom AŁiK. Później stosowały „dyplomację szczepionkową”, dostarczając swoje preparaty. Podobne działania podejmowała Rosja, która wykorzystywała szczepionki Sputnik V jako narzędzie zwiększania wpływów geopolitycznych, wzmacniania tzw. *soft power*. W wyniku „dyplomacji szczepionkowej” Argentyna zacieśniła współpracę wojskową z Rosją, która zaoferowała lokalną produkcję sprzętu przeznaczonego dla sił powietrznych (samoloty Yak-130, Mig-29M/M2 i 12 Su-30) oraz uruchomienie w Argentynie fabryki transporterów opancerzonych. Obecność polityczno-militarna Rosji widoczna jest szczególnie w Wenezueli i, w mniejszym zakresie, na Kubie.

Na współpracę z państwami azjatyckimi w dużym stopniu ukierunkowany jest Sojusz Pacyfiku – najbardziej dynamicznie rozwijający się blok integracji gospodarczej w AŁiK, do którego należą Meksyk, Kolumbia, Chile i Peru. Przy istniejącym od 2011 r. Sojuszu Pacyfiku status obserwatorów ma ponad 50 państw, w tym Polska, od 2015 r.

Po objęciu władzy prezydenckiej w USA przez Joe Bidena Waszyngton gotowy jest w większym stopniu współdziałać z regionem AŁiK na rzecz rozwiązywania problemów przemocy, ubóstwa, korupcji, a także walki ze zmianami klimatycznymi. Równocześnie jednak utrzymał kurs na zwalczanie chińskiej konkurencji, co stawia region przed trudnym często wyborem. Chiny usiłują z kolei zdyskontować pomoc udzieloną krajom latynoamerykańskim i karaibskim w okresie pandemii, zwiększając ekspansję gospodarczą. Tym samym region AŁiK stał się terenem jeszcze większej rywalizacji USA, Chin i UE.

4. Ameryka Łacińska i Karaiby na scenie globalnej

Spotkanie Rady Zarządzającej Międzynarodowej Fundacji UE-AŁiK, Hamburg, listopad 2021 r. (zdjęcie: Fundacja EULAC)

UE jest trzecim partnerem handlowym i pierwszym inwestorem w AŁiK. Jest też największym dawcą pomocy rozwojowej dla regionu. Z większością państw AŁiK i z ugrupowaniami integracyjnymi łączą Unię porozumienia o wolnym handlu i umowy stowarzyszeniowe, które są ważne nie tylko ze względu na stosunki handlowe, ale także ze względu na elementy dot. dialogu politycznego. Należą do nich: umowy stowarzyszeniowe z Meksykiem, Chile i Ameryką Środkową (Gwatemala, Honduras, Kostaryka, Nikaragua, Panama, Salwador), porozumienia o wolnym handlu z Kolumbią, Peru i Ekwadorem.

W 2021 r. nadal prowadzone były prace nad modernizacją umów z Chile i Meksykiem oraz finalizacją Umowy stowarzyszeniowej ze Wspólnym Rynkiem Południa (Brazylia, Argentyna, Urugwaj, Paragwaj). W kwietniu 2021 r. zostały zakończone negocjacje nowej umowy o partnerstwie między UE a państwami Afryki, Karaibów i Pacyfiku. Umowa, zwana „post-Kotonu” dostosowuje współpracę do nowych realiów.

Region AŁiK łączy z UE wspólne wartości i więzi kulturowe, co stwarza dogodne warunki współpracy na forum ONZ. Państwa AŁiK podzielają zaangażowanie UE na rzecz multilateralizmu, wolnego handlu oraz podstawowych wartości. Dialog UE z AŁiK obejmuje współpracę polityczną i bezpieczeństwo, promocję demokracji i praw człowieka, a także współpracę społeczno-gospodarczą. Przyjęta w kwietniu 2019 r., po 10 latach, nowa strategia UE dotycząca relacji z AŁiK zakłada silniejszą współpracę z regionem.

Do głównych kwestii drażliwych w stosunkach UE-AŁiK należą: przeciwdziałanie praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu (Panama, Barbados, Nikaragua, Bahamy, Jamajka); sprawy podatkowe (Kajmany, Panama, Trynidad i Tobago, Wyspy Dziewicze); banany i kakao (Dominikana, Ekwador, Kolumbia, Peru); nielegalne połowy (Panama, Trynidad i Tobago, Ekwador). W relacjach z Brazylią i Meksykiem kluczowym i pilnym tematem jest walka ze zmianami klimatycznymi. Szczególnie drażliwy jest problem deforestacji Amazonii.

Tłumy rozentuzjarmowanych Polaków, przy dźwiękach hymnów narodowych Polski i Brazylii, z polskimi sztandarami w rękach, witały 18 stycznia 1920 r. na dworcu kolejowym w Kurytybie pierwszego konsula odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej. Wśród witających był gubernator stanu Parana, hierarchowie kościoła oraz przedstawiciele konsularni innych państw. To był dzień, na który polscy emigranci czekali przez całe życie. Przybywał do nich przedstawiciel odrodzonego państwa polskiego, który teraz miał ich reprezentować i kierować całością spraw wychodźstwa polskiego. Cztery miesiące wcześniej Naczelnik Państwa Polskiego Józef Piłsudski podpisał dekret mianujący Kazimierza Głuchowskiego, ówczesnego radcę w MSZ, pierwszym „konsulem generalnym w Brazylii”. Konsul wraz z pracownikami konsularnymi wyruszył 20 października 1919 r. w długą drogę, która wiodła przez Czechosłowację i Austrię do Włoch. Po otrzymaniu w Watykanie błogosławieństwa Papieża Benedykta XV polska delegacja udała się do Neapolu, skąd 8 grudnia odplynęła statkiem „Sofia”, by 1 stycznia 1920 r. dotrzeć do ówczesnej stolicy Brazylii – Rio de Janeiro. Prezydent Epitácio Lindolfo da Silva Pessoa podpisał 14 stycznia exequatur, czyli oficjalną zgodę na podjęcie obowiązków konsula generalnego i polska delegacja z konsulem Głuchowskim na czele wyruszyła do Kurytyby przez São Paulo specjalnym pociągami w barwach polskich i brazylijskich. Po drodze na wielu stacjach witały ich polonijne komitety powitalne oraz przedstawiciele lokalnych władz. Konsulat RP w Kurytybie został oficjalnie otwarty 19 marca 1920 r. jako pierwsza placówka niepodległej Polski w Ameryce Łacińskiej. Konsulat rozpoczął pracę w budynku dawnego konsulatu austro-węgierskiego. Takie były początki polskiej obecności dyplomatyczno-konsularnej w Ameryce Łacińskiej.

Najdłuższe relacje dyplomatyczne Polska ma z Brazylią, co pośrednio związane było z dużymi falami emigracji w ostatnich dekadach XIX wieku i na początku XX wieku ze znajdujących się pod zaborami terenów Polski. Ale nie tylko dlatego. W procesie odzyskania państwowości polskiej znamienitą rolę odegrał brazylijski mąż stanu, polityk i dyplomata, Ruy Barbosa de Oliveira, który jako przedstawiciel Brazylii na II Międzynarodowej Konferencji Pokojowej w Hadze w 1907 r. opowiedział się za przywróceniem Polsce niepodległości. O konieczności uznania prawa narodu polskiego do własnego niezawisłego państwa Ruy Barbosa mówił również przy innych okazjach. Rząd Brazylii oficjalnie uznał państwo polskie 15 kwietnia 1919 r., kilka miesięcy później zrobiła to Argentyna.

W 1920 roku Polska nawiązała stosunki dyplomatyczne na poziomie poselstw z Brazylią, Urugwajem i Paragwajem oraz Chile. Pierwszym polskim posłem w Ameryce Łacińskiej był Ksawery Franciszek Orłowski, który sprawował urząd posła w Rio de Janeiro od maja 1920 r. do września 1921 r. Nieco później, w 1922 r. nawiązaliśmy stosunki dyplomatyczne z Argentyną, a w 1923 r. z Peru. Z Meksykiem pierwsze kontakty polityczne nawiązaliśmy w 1921 r. (misja Alberta Radziwiłła, radcy honorowego Poselstwa RP w Waszyngtonie), ale stosunki dyplomatyczne na szczeblu poselstw nawiązane zostały w 1930 r. Z wszystkimi państwami Ameryki Środkowej – z wyjątkiem Belize, które dopiero w 1981 r. uzyskało niepodległość od Wielkiej Brytanii – Polska nawiązała stosunki dyplomatyczne w 1933 r. W tym samym roku nawiązaliśmy stosunki na szczeblu poselstw z Haiti, Kolumbią i Kubą, a dwa lata później listę powiększyły Boliwia i Ekwador.

Budynek Konsulatu RP w Kurytybie, lata 20. XX wieku (zdz. Narodowe Archiwum Cyfrowe).

Okolicznościowy znaczek pocztowy z okazji 100-lecia relacji Polska-Urugwaj.

Po cofnięciu przez wielkie mocarstwa uznania dla rządu londyńskiego w lipcu 1945 r. nie wszystkie państwa regionu uznały Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej w Warszawie. Kuba do 1959 r. utrzymywała stosunki z emigracyjnym rządem polskim w Londynie. PRL i Republika Kuby nawiązały stosunki dyplomatyczne w 1960 r. Stosunki dyplomatyczne z Paragwajem wznowione zostały w 1991 r. W relacjach z państwami regionu stopniowo podnosiliśmy rangę stosunków dyplomatycznych z poselstw do ambasad, przykładowo: w 1960 r. z Meksykiem, w 1961 r. z Brazylią, w 1964 r. z Urugwajem, w 1969 r. z Peru, w 1972 r. z Kostaryką, w 1979 r. z Hondurasem.

Z większością państw karaibskich (byłych kolonii brytyjskich i francuskich), które uzyskały niepodległość dopiero po II wojnie światowej, Polska nawiązała stosunki dyplomatyczne kilkadziesiąt lat później niż z krajami latynoamerykańskimi. Ostatnimi spośród 33 państw AłiK, z którymi nawiązaliśmy stosunki dyplomatyczne, były Wspólnota Dominiki i Saint Kitts i Nevis, co nastąpiło w czerwcu 2009 r.

Obecnie Polska ma względnie rozbudowaną sieć placówek w regionie – dziewięć ambasad: w Bogocie, Brasilii, Buenos Aires, Caracas, Hawanie, Limie, mieście Meksyk, mieście Panama i w Santiago de Chile oraz konsulat generalny w Kurytybie i dwa ataszaty wojskowe: w Brazylii, z dodatkowymi akredytacjami w Argentynie i Chile oraz w Meksyku, z dodatkowymi akredytacjami w Kolumbii i Peru. Brazylia i Meksyk mają swoje ataszaty w Warszawie. W Polsce swoje ambasadę utrzymują: Argentyna, Brazylia, Chile, Kolumbia, Kuba, Meksyk, Panama, Peru i Wenezuela. W Argentynie, Brazylii, Chile, Kolumbii, Meksyku i Peru działają Zagraniczne Biura Handlowe PAliH. W regionie działa 49 konsulatów kierowanych przez konsulów honorowych, w tym kilka nieob-

5. Relacje dyplomatyczne

40. rocznica powstania Solidarności – Kongres Peru, sierpień 2020 r.

sadzonych. Najwięcej czynnych konsulatów niezawodowych podlega ambasadom RP w Caracas i w mieście Panama.

Wszystkie państwa AłiK, z wyjątkiem Wspólnoty Bahamów, która podlega jest jurysdykcji terytorialnej ambasady RP w Waszyngtonie, należą do kompetencji terytorialnych ambasad w regionie. Najwięcej państw dodatkowej akredytacji przypisanych jest placówkom w Caracas (9 państw karaibskich) i w Panamie (5 państw środkowoamerykańskich i 2 karaibskie).

Polska obecność dyplomatyczna i biznesowa w regionie AłiK

6. Współpraca polityczna i prawno-traktatowa

Z państwami Ameryki Łacińskiej i Karaibów Polska utrzymuje tradycyjnie dobre stosunki polityczne, wolne od poważniejszych kwestii spornych. Ze względu na potencjał gospodarczo-handlowy i zaangażowanie globalne, naszymi kluczowymi partnerami są Brazylia, Meksyk i Argentyna. Duże nadzieje, z punktu widzenia interesów politycznych i gospodarczych, wiążemy z państwami Sojuszu Pacyfiku, do którego oprócz Meksyku należą również Chile, Kolumbia i Peru. Państwa te reprezentują zbliżone do polskich wartości i stanowiska w wielu kwestiach, zarówno politycznych, jak i gospodarczych, takich jak: umacnianie demokracji i rządów prawa, ochrona praw człowieka, multilateralizm, bezpieczeństwo energetyczne, wolny handel. Staramy się wykorzystać tę zbieżność stanowisk we współpracy na forach międzynarodowych.

Jednym z głównych narzędzi dialogu politycznego jest mechanizm konsultacji na podstawie porozumień zawartych z państwami regionu (Meksyk, Argentyna, Chile, Peru, Kolumbia, Kuba, Honduras, Salwador, Panama, Brazylia). W 2019 r. odbyły się konsultacje na szczeblu wiceministrów SZ z Brazylią, Chile, Kolumbią, Peru i Meksykiem. 30 listopada 2021 r. w Warszawie odbyły się konsultacje polityczno-gospodarcze, z udziałem wiceministra spraw zagranicznych RP Marcina Przydacza i Claudio Javiera Rozencaiga, podsekretarza stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, Handlu Międzynarodowego i Wyznań Republiki Argentyńskiej.

Dużym sukcesem naszej dyplomacji było znaczne ożywienie relacji politycznych z Brazylią. Minister spraw zagranicznych RP Jacek Czaputowicz wziął udział w odbywającej się 1 stycznia 2019 r. uroczystości zaprzysiężenia prezydenta Jaira Bolsonaro. Przy tej okazji odbył spotkanie ze swoim odpowiednikiem Ernesto Araújo. Podczas Światowego Forum Ekonomicznego w Davos w styczniu 2019 r. prezydent Andrzej Duda spotkał się z prezydentem Bolsonaro. Kolejnymi kontaktami na wysokim szczeblu były: wizyta w Brasiliu szefa Gabinetu Prezydenta RP, ministra Krzysztofa Szczerskiego,

Prezydent RP A. Duda i Prezydent Brazylii J. Bolsonaro podczas spotkania w Davos, styczeń 2019 r. (zdj. KPRP)

robotnicza wizyta w Warszawie ministra Araújo i konsultacje polityczne w Warszawie na szczęblu wiceministrów SZ. Ambasada RP w Brasilii nawiązała bliskie kontakty z brazylijskim Kongresem. Na początku 2020 r. wizytę w Brasilii złożył minister Czaputowicz, któremu towarzyszyli wiceministrowie SZ i SWiA. Plany wizyty prezydenta Brazylii w Polsce w 2020 r. pokrzyżowała pandemia. Z tego samego powodu przełożone zostały również konsultacje polityczno-gospodarcze na szczęblu wiceministrów z Meksykiem, Kostaryką, Panamą, Gwatemalą, Peru, Chile, Kolumbią i Urugwajem. Prezydenci Polski i Brazylii spotkali się przy okazji odbywającej się we wrześniu 2021 r. 76. Sesji Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych.

W relacjach z Meksykiem głównym celem stało się wprowadzenie w życie postanowień dwustronnej deklaracji „W kierunku partnerstwa strategicznego między Polską i Meksykiem”, zawartej podczas wizyty prezydenta Andrzeja Dudy w tym kraju w 2017 r. Meksyk jest jedynym państwem AłiK, z którym łączy nas tego rodzaju deklaracja. Obie strony zawarły wówczas łącznie 12 porozumień, w tym deklarację o współpracy między ministrem Rozwoju i Finansów RP i ministrem Gospodarki Meksyku, umowy o współpracy w zakresie sportu, turystyki, szkoleniacy służb policyjnych, badaniach przestrzeni kosmicznej, współpracy instytucji wspierających eksport (BGK i KUK – Bancomext), stowarzyszeń przedsiębiorców (KIG-COMCE), agencji promocji handlu i inwestycji (PAIH-ProMéxico) oraz agencji prasowych (PAP-Notimex). Wprowadzanie w życie zapisów deklaracji było w czasach pandemii utrudnione.

Obszar możliwej współpracy z Meksykiem jest jednak znacznie szerszy. W styczniu 2019 r. wizytę w Meksyku złożył minister gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej Marek Gróbarczyk, który w trakcie spotkania z ministrem marynarki wojennej Meksyku, admirałem Rafaelem Ojedą Duranem zaproponował nawiązanie współpracy międzyportowej i w zakresie szkolnictwa morskiego. Pandemia uniemożliwiła planowaną na 2020 r. wizytę ministra Ojedy Durana w Polsce, przy okazji rejsu meksykańskiego żaglowca szkoleniowego „Cuauhtémoc”.

Ważnym gestem dla strony meksykańskiej było przekazanie w grudniu 2020 r. 8,5 tony żywności oraz środków higieny dla ludności poszkodowanej przez powódzie w stanach Tabasco i Chiapas. Produkty zostały zakupione ze środków polskiej pomocy.

Minister środowiska Michał Kurtyka złożył w marcu 2019 r. wizytę w Chile, podczas której omówił z przedstawicielami władz chilijskich stan przygotowań do Konferencji NZ ws. Zmian Klimatu – COP-25 w Santiago (ostatecznie w październiku 2019 r., po rezygnacji Chile, organizację COP-25 przejął Madryt). Minister Kurtyka przeprowadził rozmowy ze swoją chilijską odpowiedniczką Caroliną Schimdt, kierownictwem kopalni Sierra Gorda SCM, której większościowym udziałowcem jest KGHM Polska Miedź S.A., a także z kierownictwem Agencji Ochrony Terenów Leśnych – CONAF, przewodniczącym Polsko – Chilijskiej Grupy Przyjaźni w Izbie Deputowanych oraz przedstawicielami środowiska polonijnego. W czerwcu tego samego roku przedstawiciele Ministerstwa Finansów i Ambasady RP w Chile wzięli udział w spotkaniu Koalicji Ministrów Finansów na rzecz Akcji Klimatu. W spotkaniu w Santiago uczestniczyli przedstawiciele 25 państw, Banku Światowego, MFW i ONZ.

Pandemia ograniczyła wprawdzie możliwości bezpośrednich kontaktów politycznych, ale zostały one utrzymane w trybie on-line. W zorganizowanej przez Polskę wirtualnej Konferencji Ministerialnej na rzecz wolności religii i przekonań uczestniczył szef dyplomacji brazylijskiej Ernesto Araújo. Placówka w Brasilii współpracowała z władzami brazylijskimi w działaniach prowadzonych w ramach międzynarodowej inicjatywy Partnerstwo dla Rodzin, stworzonej wspólnie przez Polskę, Brazylię, USA i Węgry. Staraniem ambasady RP w Meksyku w kwietniu 2021 r. odbyło się wirtualne spotkanie między Ministerstwem Klimatu i Środowiska RP a Minister-

6. Współpraca polityczna i prawno-traktatowa

stwem Środowiska i Energii Kostaryki. Delegacji kostarykańskiej przewodniczył wiceminister Rolando Castro Córdoba, odpowiedzialny za problematykę energii. Przedstawiciele MKiŚ omówili program GreenEvo oraz regulacje prawne dot. energii odnawialnych i zarządzania odpadami.

W latach 2019-2021 kontynuowaliśmy intensywnie prace, których celem jest poszerzenie bazy prawno-traktatowej w relacjach z naszymi latynoamerykańskimi partnerami. Z Argentyną zawarliśmy umowę o ekstradycji, która stworzyła traktatową podstawę do współpracy w zakresie postępowania karnego oraz umożliwia polskim i argentyńskim sądom i prokuratorom prowadzenie postępowań ekstradycyjnych. Podpisaliśmy również Memorandum o Porozumieniu dot. spraw traktatowych. Memorandum zakłada współpracę polegającą na rozwijaniu i implementowaniu wspólnych działań mających na celu poprawienie procedur zawierania, wprowadzania w życie i obowiązywania, monitorowania, rejestrowania, archiwizowania, zabezpieczania, renowacji i publikowania umów oraz dokumentów międzynarodowych, a także udostępniania dotyczącej jej informacji publicznej. Z Brazylią zakończyliśmy negocjacje umów o unikaniu podwójnego opodatkowania oraz o ochronie informacji niejawnych, zainicjowaliśmy negocjacje umowy dot. zabezpieczeń społecznych i współpracę w zakresie cyberbezpieczeństwa. Trwają negocjacje z Kubą ws. międzyrządowej umowy o współpracy w dziedzinie kultury, nauki, edukacji i sportu. Meksyk pozytywnie odpowiedział na propozycję rozpoczęcia negocjacji umowy o pomocy prawnej w sprawach karnych oraz umowy o ekstradycji.

Polska aktywnie uczestniczy w kształtowaniu polityki UE wobec AłiK, zabiegając o wzmocnienie relacji z tym regionem. Zaangażowani jesteśmy również w działania dotyczące AłiK na forum ONZ i innych organizacji międzynarodowych. Polska ma status obserwatora przy Organizacji Państw Amerykańskich.

Na dobrym poziomie są kontakty międzyparlamentarne, stanowiące dodatkową płaszczyznę współpracy politycznej. W Sejmie i Senacie RP funkcjonują: Grupa Przyjaźni z Meksykiem, Polsko-Brazylijska Grupa Parlamentarna, Polsko-Peruwiańska Grupa Parlamentarna i Polsko-Argentyńska Grupa Parlamentarna. W 2019 r. MSZ po raz drugi współorganizował z Sejmem RP i Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych Dzień Ameryki Łacińskiej i Karaibów, którego gościem specjalnym był sekretarz generalny Organizacji Państw Amerykańskich Luis Almagro.

Minister SZ Z. Rau na spotkaniu ministerialnym UE – AłiK, grudzień 2020 r.

Wizyta oficjalna Ministra SZ J. Czaputowicza w Brazylii, luty 2020 r.

Polsko-kolumbijskie konsultacje polityczne na szczepku wiceministrów, Bogota, listopad 2019 r.

6. Współpraca polityczna i prawno-traktatowa

Wizyta Ministra K. Szczerskiego w Chile – złożenie kwiatów na rodzinnym grobowcu rodziny Domeyków, marzec 2018 r.

Wizyta Dyrektora ds. Migracji MSZ Kolumbii J. F. Espinosa w Warszawie, wrzesień 2021 r. (zdj. z archiwum Ambasady Kolumbii).

Wizyta oficjalna Ambasadora RP J. Skiby w Porto Alegre na zaproszenie władz stanu Rio Grande do Sul (Brazylia), listopad 2021 r. (zdj. Felipe Dalla Valle, Palácio Piratini).

Wizyta Wiceministra Handlu Międzynarodowego i Wyznań Republiki Argentyńskiej C. J. Rozencaiga, Warszawa, listopad 2021 r.

Bogaty w surowce i liczący około 660 mln mieszkańców region AłiK jest atrakcyjnym dla Polski partnerem gospodarczym i stwarza szanse na dywersyfikację naszych rynków zbytu. Priorytetem w relacjach gospodarczych z AłiK jest zwiększanie polskiego eksportu oraz szans polskich firm na wejście na rynki państw latynoamerykańskich i karaibskich. W krajach o najwyższym wzroście gospodarczym Polska poszukuje nowych, obiecujących rynków dla ofert sektorowych. Najbardziej rozwiniętą współpracę gospodarczą Polska ma tradycyjnie z Brazylią, Meksykiem i Argentyną. Rośnie także wymiana handlowa z państwami Sojuszu Pacyfiku, do którego oprócz Meksyku należą Chile, Kolumbia i Peru. Głównym kierunkiem naszego eksportu jest Meksyk, z Brazylią i Argentyną odnotowujemy niezmiennie największy deficyt.

W 2019 r., jeszcze przed wybuchem pandemii, wartość obrotów handlowych z AłiK wyniosła 7,1 mld USD, w tym eksport: 2,4 mld, import: 4,7 mld USD. Ujemne dla Polski saldo wyniosło 2,3 mld USD. Największymi partnerami handlowymi pod względem wielkości obrotów były: Brazylia (2,08 mld USD), Meksyk (1,51 mld USD), Argentyna (730 mln USD), Bahamy (689 mln USD), Kolumbia (302 mln USD) i Chile (298 mln USD). Głównymi odbiorcami polskiego eksportu były: Meksyk, Brazylia, Bahamy, Antigua i Barbuda, Chile, Argentyna i Kolumbia. W przypadku Bahamów oraz Antigui i Barbudy wysokie pozycje na liście partnerów handlowych zapewniają opłaty za remonty statków.

Nie sprawdzili się przewidywania, że efektem pandemii będzie gwałtowny spadek obrotów handlowych. Wartość eksportu do Meksyku wzrosła z 778,47 mln w 2019 r. do 828 mln USD w 2020 r., a łączne obroty osiągnęły poziom 1,54 mld USD. Obroty z Chile wzrosły z 298 mln do 306 mln USD (eksport zmniejszył się ze 158,5 do 147,9 mln USD), a obroty z Argentyną wzrosły z 730 mln do 791,6 mln USD (eksport zmniejszył się ze 106,6 do 69,8 mln USD). W przypadku Brazylii wartość

Polscy wystawcy na Międzynarodowych Targach Lotniczych FIDAE, Chile, kwiecień 2018 r.

Polscy uczestnicy targów wielobranżowych Expocomer w Panamie, marzec 2019 r.

eksportu zmniejszyła się z 448 do 443 mln USD, a całość obrotów – z 2,08 do 1,86 mld USD. W pierwszych ośmiu miesiącach 2021 r. odnotowaliśmy spektakularny wzrost wartości eksportu do Meksyku – do 1,24 mld USD (wyższy o niemal 50% w stosunku do całego 2020 r.). W obrotach z Brazylią, Chile i Argentyną wartość eksportu była nieco wyższa niż w całym poprzednim roku.

Główne towary eksportowane przez Polskę do AłiK to oprócz statków (głównie do remontu) urządzenia elektryczne i elektroniczne, maszyny i urządzenia mechaniczne, pojazdy samochodowe, paliwa i oleje mineralne oraz nawozy. Importujemy, oprócz statków do remontu, komponenty paszowe (gł. makuchy sojowe), owoce i orzechy, samoloty i rudy metali.

Starym, ale wciąż aktualnym wyzwaniem, jest potrzeba wykorzystania istniejącego potencjału współpracy gospodarczej. Udział AłiK w całości obrotów handlowych RP nie przekracza 1,5% i jest on co najmniej czterokrotnie niższy od średniej w Unii Europejskiej. Świadczy to o tym, jak duże pole do ekspansji polskich firm istnieje w AłiK. Zachęcać do tego może również potencjał liczebnego wzrostu klasy średniej w regionie. Do nowych wyzwań należą: wykorzystanie sprzyjającej koniunktury w okresie wychodzenia z pandemii, co jest pilnym zadaniem wobec coraz silniejszych powiązań gospodarczych AłiK z Chinami oraz wprowadzanie na rynki latynoamerykańskie przedsiębiorstw reprezentujących zaawansowane technologicznie sektory, takie jak: energetyczny, „zielonych technologii”, technologii IT, e-usługi, farmaceutyczny, przetwórstwa rolno-spożywczego, zbrojeniowy i sprzętu górniczego. Dążymy również do wykorzystania w jak największym stopniu możliwości, jakie zaoferują Umowa Stowarzyszeniowa UE z Mercosur oraz zaktualizowane umowy stowarzyszeniowe z Meksykiem i Chile.

Sceptycy tłumaczą często niski poziom wymiany handlowej tym, że region Ałik dzieli od Europy duża odległość (koszty transportu), a dodatkowe przeszkody we wzroście naszego eksportu stanowią: polityka protekcjonizmu, bariery pozataryfowe, korupcja i przestępczość. Ale kojarzenie tego dynamicznie rozwijającego się regionu tylko z tymi problemami jest dużym błędem.

Największą polską inwestycją (także na świecie) jest kopalnia miedzi KGHM w Sierra Gorda w Chile o wartości 4,2 mld USD. W ramach tego projektu KGHM Polska Miedź SA. zainwestował w kanadyjską spółkę Quadra FNX Mining i uruchomił w 2014 r. w Sierra Gorda kopalnię miedzi, molibdenu i złota. W krajach latynoamerykańskich z powodzeniem zainwestowały takie firmy, jak Grupa Canpack – producent opakowań aluminiowych (Brazylia, Kolumbia), LUG – oświetlenie (Brazylia, Argentyna), Selena – chemikalia (Brazylia), Boryszew – części samochodowe (Brazylia), Soudal – kleje i masy uszczelniające (Brazylia, Chile), Komandor – meble (Brazylia), Instanta – produkty spożywcze (Kolumbia), Sanok Rubber – wyroby gumowe (Meksyk), czy Grupa Maflow – wyroby motoryzacyjne (Meksyk). Polskie firmy coraz częściej postrzegają rynki latynoamerykańskie jako potencjalnych odbiorców towarów i usług w sektorach budownictwa, energetyki, transportu, górnictwa, przemysłu stoczniowego, zbrojeniowego, lotniczego i w zakresie technologii. W Polsce, poza kilkoma inwestorami z Meksyku (Grupa Katcon, Cemex, Nema), Chile (Sytec) i Brazylii (Stefanini), brak jest poważnych inwestycji latynoamerykańskich.

W 2019 r. polskie placówki mogły jeszcze działać, wykorzystując przede wszystkim bezpośrednie kontakty. Ambasada RP w Meksyku wzięła udział z własnym stoiskiem informacyjnym w targach lotniczych FAMEX (obecni byli przedstawiciele PGZ i spółki Ekolot); targach hotelarsko-gastronomicznych Exphore w stolicy Kostaryki, San José (prezentacja ofert dziewięciu polskich firm); w targach hotelarskich i gastronomicznych Exphotel w meksykańskim kurorcie Cancún (prezentacja ofert jedenastu polskich spółek). Ambasada wspierała polską firmę Synthos, której władze meksykańskie zarzucały dumping przy imporcie z Polski emulsji kauczukowych. Ostatecznie zapadło rozstrzygnięcie, że import pochodzący z Polski – z firmy Synthos i innych przedsiębiorstw polskich – nie ma charakteru dumpingu. W październiku 2019 r. w meksykańskim stanie San Luis Potosí zainaugurowała produkcję fabryka spółki Sanok Rubber, która wytwarza części samochodowe, między innymi dla koncernów BMW i Forda. Zakład zatrudnia blisko 140 osób.

Polscy przedsiębiorcy wzięli udział w odbywających się w Hawanie w listopadzie 2019 r. 37. Międzynarodowych Targach Hawańskich FIHAV 2019, obok około 2000 wystawców z 55 krajów. Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego miał swoje stoisko wraz z dziewięcioma firmami z regionu. Polscy biznesmeni nawiązali wstępne kontakty z potencjalnymi kontrahentami kubańskimi podczas licznych spotkań bezpośrednich między firmami (B2B). Z kolei ambasada RP w Panamie wsparła udział grupy przedsiębiorców z Województwa Wielkopolskiego i przedstawicieli Urzędu Marszałkowego Województwa Wielkopolskiego w najważniejszych panamskich targach wielobranżowych EXPOCOMER 2019.

W okresie pandemii polskie placówki kreatywnie wykorzystywały możliwości pracy on-line, starając się realizować postawione im zadania.

Ambasada RP w mieście Meksyk wraz z Zagranicznym Biurem Handlowym Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu (PAIH) uczestniczyła w targach sektora rolno-spożywczego ANTAD & Alimentaria. Odbyło się 25 wirtualnych spotkań B2B między polskimi spółkami a potencjalnymi

Delegacja przedstawicieli spółki KGHM z wizytą w kopalni miedzi Sierra Gorda, region Antofagasta, Chile, luty 2020 r.

klientami (głównie sieciami supermarketów). Ambasada współorganizowała wiele wirtualnych spotkań, takich jak: webinarium nt. polskich „zielonych technologii” z udziałem przedstawicieli rządów miasta Meksyk oraz stanów Aguascalientes i Jukatan; webinarium polskich spółek reprezentujących sektor „zielonych technologii” z Kostarykańskim Instytutem Energii Elektrycznej; wirtualne spotkanie polskich producentów pojazdów elektrycznych i hybrydowych z przedstawicielami rządu meksykańskiego stanu Guanajuato; wirtualne spotkanie poświęcone szansom inwestycyjnym dla meksykańskich firm w państwach V4, zorganizowane z inicjatywy Konfederacji Pracodawców Meksyku ze stanu Meksyk; wirtualne spotkanie nt. dostępu polskiej wołowiny i drobiu do rynku meksykańskiego między Głównym Inspektoratem Weterynaryjnym a SENASICA – meksykańskim odpowiednikiem polskiej instytucji. W październiku 2021 r. ambasada po raz kolejny wzięła udział wraz z ZBH PAIH w targach spożywczych ANTAD & Alimentaria w Guadalajarze (promocja ofert siedmiu polskich spółek). Placówka zorganizowała w listopadzie 2020 r. wraz z ZBH PAIH wirtualne spotkanie firmy Grupa KN z przedstawicielami rządu stanu Jukatan. W rezultacie tego spotkania w czerwcu 2021 r. Grupa KN zainstalowała na dwóch fermach hodowlanych w stanie Jukatan aeratory do uzdatniania wody.

We wrześniu 2020 r. odbyło się seminarium ekonomiczne on-line nt. polskiego biznesu, zorganizowane przez Stowarzyszenie Polska Concordia i Argentyno-Polską Izbę Handlowo-Gospodarczą, przy współudziale Ambasady RP w Buenos Aires. Spotkanie było adresowane do przedstawicieli agend rządowych i organizacji biznesowych Argentyny, Urugwaju i Paragwaju, a rozmowy dotyczyły możliwości zacieśnienia współpracy gospodarczej między Polską a tymi trzema krajami. W maju 2021 r. odbyło się seminarium ekonomiczne on-line pt. „Ameryka Łacińska: Vamos a Argentina y Uruguay!”, zorganizowane przez Regionalną Izbę Gospodarczą Pomorza, Krajową Izbę Gospodarczą i Polsko-Latynoamerykańską Radę Biznesu. Organizatorzy – przy współpracy z MRPiT, MSZ i PAIH – zaprezentowali potencjał rynków Argentyny i Urugwaju, szanse i zagrożenia, różnice prawne i taryfowe oraz kulturowe. Ambasador RP w Argentynie Aleksandra Piątkowska przedstawiła prezentację nt. stosunków gospodarczych Polski z Argentyną i Urugwajem.

W marcu 2021 r. odbyło się webinarium nt. możliwości i warunków ekspansji polskich przedsiębiorstw na chilijski rynek, zorganizowane dzięki współpracy ambasady w Santiago, Krajowej Izby Gospodarczej, PAIH oraz Polsko – Latynoamerykańskiej Rady Biznesu. W spotkaniu „Vamos a Chile” wzięli udział przedstawiciele ponad 40 podmiotów gospodarczych już obecnych na tym rynku lub zainteresowanych możliwością nawiązania kontaktów biznesowych. Ambasada w Brasilii wzięła udział w webinarium zorganizowanym przez Polsko-Portugalską Izbę Gospodarczą (PPCC), z udziałem ok. 80 brazylijskich firm. Tematem spotkania były możliwości współpracy gospodarczej między Polską i Brazylią. Z kolei ambasador RP w mieście Panama Leszek Biały uczestniczył wirtualnie w Forum Gospodarczym Dominikana 2021, zorganizowanym w Warszawie przez Polsko-Dominikańską Izbę Gospodarczą.

Dzięki złagodzeniu rygorów związanych z pandemią, w stolicy Panamy mogła się odbyć we wrześniu 2021 r. zorganizowana w tradycyjny sposób oficjalna inauguracja Panamsko-Polskiej Izby Handlowo-Gospodarczej. Wzięli w niej udział: przedstawiciel polskiego Ministerstwa Rozwoju i Technologii, przedstawiciele panamskich Ministerstw Spraw Zagranicznych oraz Gospodarki i Finansów, Panamskiego Stowarzyszenia Eksporterów, Panamskiego Stowarzyszenia Dyrektorów Firm, a także miejscowi przedsiębiorcy i członkowie misji gospodarczej organizo-

Targi kosmetyczne Belleza y Salud, Bogota, październik 2021 r.

wanej przez Polską Agencję Promocji Eksportu. W stolicy Kolumbii odbyły się w październiku 2021 r. międzynarodowe targi „Salud y Belleza” (Zdrowie i Uroda). Dzięki współpracy ambasady i ZBH PAIH w Bogocie zorganizowane zostało stoisko wystawiennicze polskiego przemysłu kosmetycznego. Swoje produkty prezentowało 7 firm kosmetycznych z Polski.

Ciekawym elementem współpracy Polski z krajami Ameryki Łacińskiej są porozumienia dwustronne w sprawie programu «Zwiedzaj i Pracuj» (ang. *Working Holiday Programme*), skierowane do młodych obywateli państw partnerskich, w wieku od 18 do 30 lat. Udział w programie umożliwia poznanie kultury i stylu życia odwiedzanego kraju poprzez połączenie rocznego pobytu wypoczynkowego z możliwością podjęcia pracy zarobkowej. Zawarliśmy dotychczas tego rodzaju porozumienia z Chile, Argentyną i Peru. W trakcie negocjacji jest porozumienie z Brazylią.

Ulotka webinarium pt. Zielone innowacje – perspektywy współpracy polsko-argentyńskiej, październik 2021 r.

7. Współpraca gospodarcza

Targi Agroalimentaria w Guadalajarze (Meksyk), luty 2019 r.

Międzynarodowe Targi w Hawanie (Kuba), listopad 2019 r.

Do wzmacniania współpracy politycznej, gospodarczej i w innych dziedzinach przyczynia się w dużym stopniu dyplomacja publiczna i kulturalna. Do jej zadań należy między innymi upowszechnianie wiedzy o Polsce i historii naszego kraju oraz przeciwdziałanie wadliwym kodom pamięci i negatywnym stereotypom dotyczącym Polski i Polaków w życiu publicznym innych państw i przestrzeni medialnej.

Więzy kulturowe łączące Polskę z Ameryką Łacińską i Karaibami ułatwiają działania promocyjne w tym regionie. Przybliżamy naszym partnerom polską kulturę i sztukę, dzielimy się doświadczeniami w dziedzinie transformacji i troszczymy się o kreację pozytywnego wizerunku Polski. Polskie placówki, szczególnie w Brazylii, Argentynie i Meksyku, zaangażowane są również w prowadzenie dialogu polsko-żydowskiego.

Ze względu na silne związki kulturowe z AŁiK, liczną Polonię i dużą liczbę zadań z zakresu dyplomacji publicznej i kulturalnej, dużym wsparciem byłoby rozciągnięcie sieci Instytutów Polskich na region Ameryki Łacińskiej.

Jednym z ważniejszych przedsięwzięć zorganizowanych dla uczczenia setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości był „Rejs Niepodległości”. Żaglowiec „Dar Młodzieży” zawiązał w styczniu 2019 r. kolejno do trzech portów w Meksyku, Panamie i Kolumbii. Wizyty połączone były ze specjalnie przygotowanymi z okazji stulecia niepodległości wystawami, koncertami i przedstawieniami. Ambasadorowie RP w Meksyku, Panamie i Kolumbii wydali na pokładzie żaglowca uroczyste przyjęcia, w których wzięli udział przedstawiciele miejscowych władz, korpusu dyplomatycznego, konsularnego i Polonii. Wizyta „Daru Młodzieży” okazała się niezwykle udanym przedsięwzięciem promocyjnym. Odbiła się szerokim echem w prasie, mediach internetowych i społecznościowych.

W Panamie wizyta żaglowca zbiegła się ze Światowymi Dniami Młodzieży (22-27 stycznia 2019 r.), w których wzięło udział ponad cztery tysiące pielgrzymów z Polski (największa grupa

Dar Młodzieży w Cartagenie de Indias (Kolumbia), styczeń 2019 r.

uczestników z krajów europejskich) oraz kilkunastu polskich arcybiskupów i biskupów z Prymasem Polski na czele. W przygotowaniach tego wydarzenia panamskich gospodarzy wsparła Polska, dzieląc się swoimi doświadczeniami z organizacji odbywającego się wcześniej w Krakowie spotkania młodych chrześcijan. W ŚDM w Panamie wzięła udział małżonka prezydenta RP, Agata Kornhauser-Duda, której towarzyszyli minister Krzysztof Szczerski z Kancelarii Prezydenta RP i uczestniczący w „Rejsie Niepodległości” minister gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej Marek Gróbarczyk. Była to wizyta najwyższych rangą przedstawicieli RP w Panamie w historii dwustronnych stosunków. Pożegnalne przyjęcie na cześć pierwszej damy RP, zorganizowane na pokładzie „Daru Młodzieży”, zaszczylicili swoją obecnością Prezydent Panamy Juan Carlos Varela oraz kilku ministrów i wiceministrów z jego rządu.

Obchody stulecia nawiązania stosunków dyplomatycznych z Brazylią, Chile, Urugwajem i Paragwajem były okazją do wyeksponowania długoletnich więzi łączących Polskę z krajami południowoamerykańskimi. W ramach obchodów Chile odwiedziła delegacja, której przewodniczył Poseł RP Bartosz Kownacki. W jej składzie znaleźli się: prezes Polskiej Fundacji Narodowej – Michał Rdeśiński, prezes Instytutu Rozwoju Gospodarczego Polska – Ameryka Łacińska (IDEAL) – Przemysław Hauser oraz przedstawiciel Caritas Polska – ks. Marcin Schmidt. Wizyta odbyła się na zaproszenie Izby Deputowanych chilijskiego Parlamentu. Delegacja spotkała się z przewodniczącymi Senatu i Izby Deputowanych oraz członkami parlamentarnej Grupy Przyjaźni Chile-Polska. Z inicjatywy ambasady RP w Buenos Aires, do której właściwości terytorialnych należą również Urugwaj i Paragwaj, w mediach społecznościowych można było obejrzeć film dokumentalny o 100-leciu stosunków dyplomatycznych między Polską i Urugwajem; poczta urugwajska wydała znaczek okolicznościowy. Tę samą rocznicę relacji z Paragwajem uczcił koncert on-line słynnej paragwajskiej

Małżonka Prezydenta RP na Światowych Dniach Młodzieży w Panamie, styczeń 2019 r. (zdj. KPRP)

pianistki Chiary O'Dorico, która wykonała między innymi utwory Fryderyka Chopina. Ambasada RP w Brazylii wsparła produkcję filmu przybliżającego tematykę odzyskania niepodległości przez Polskę oraz nawiązania stosunków dyplomatycznych z Brazylią, jak również okolicznościową publikację „Polska i Brazylija – bliższe niż się wydaje”. Prezydenci obu krajów odbyli on-line rozmowę w rocznicę nawiązania stosunków między obu krajami.

Prezydencja w Grupie Wyszehradzkiej (V4) w II połowie 2020 r. i I połowie 2021 r. była okazją do prezentacji Polski jako lidera V4, 30-lecia współpracy w tym formacie i podkreślenia wkładu Polski w zainicjowanie przemian demokratycznych w Europie Środkowo-Wschodniej. Ambasada RP w mieście Meksyk zorganizowała we współpracy z państwami członkowskimi V4 konkurs „30 lat Grupy Wyszehradzkiej”. Ambasada w Bogocie we współpracy z placówkami Czech i Węgier zorganizowała w największej sali koncertowej w Bogocie okolicznościowy koncert powiązany z wystawą plakatów. Ambasada w Limie wydrukowała okolicznościowy kalendarz, a w ambasadzie RP w Brazylii prezentowana była wystawa z okazji 30-lecia V4.

Do promowania wiedzy o Polsce i jej historii przyczyniała się realizacja projektów związanych z ważnymi rocznicami historycznymi. W 2019 r. placówki zorganizowały szereg przedsięwzięć upamiętniających 80. rocznicę wybuchu II wojny światowej. Ambasady w Meksyku, Brazylii i Argentynie prezentowały wystawę „Walka i cierpienie. Obywatele polscy podczas II wojny światowej”. Odbyły się wykłady, uroczyste sesje i spotkania z młodzieżą. Wystawa zorganizowana w argentyńskim Narodowym Archiwum Akt Głównych w Buenos Aires cieszyła się tak dużym zainteresowaniem, że Dyrekcja Archiwum przedłużyła czas trwania wystawy i umożliwiła oglądanie jej podczas Nocy Muzeów.

Placówki upamiętniły 15. rocznicę wejścia Polski do UE. Ambasada w Brazylii zorganizowała przy tej okazji kampanię informacyjną, debaty i koncert pianisty Wojciecha Waleczka, który wystąpił również z tej samej okazji w Buenos Aires. W Muzeum Sztuki w Limie ambasady Polski, Czech i Węgier zaprezentowały okolicznościowe wystawy. Ambasada RP współorganizowała z placówkami Czech i Węgier seminaria na Uniwersytecie im. San Ignacio de Loyola, w Centrum Kulturalnym Uniwersytetu w Piura i w Instytucie Studiów Peruwiańskich. Ambasador RP w Meksyku Maciej Ziętała wziął udział w debatach zorganizowanych wspólnie z Delegaturą UE, podkreślając pozytywny wymiar członkostwa Polski w UE.

Ambasady RP upamiętniły 30. rocznicę częściowo wolnych wyborów w Polsce (w Meksyku, Kostaryce i Peru), 20. rocznicę członkostwa Polski w NATO (w Brazylii) i 30-lecie zawarcia Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy pomiędzy Polską a Niemcami (w Kolumbii). Dla uczczenia 40. rocznicy powstania Solidarności iluminacje w biało-czerwonych barwach z symbolem polskiego ruchu społeczno-politycznego rozświetliły statuę Chrystusa Odkupiciela w Río de Janeiro i Kongresu Republiki Peru.

W prasie peruwiańskiej ukazały się artykuły premiera Mateusza Morawieckiego na temat rocznicy „Solidarności” oraz znaczenia zwycięstwa polskiej armii nad bolszewikami w Bitwie Warszawskiej w 1920 r. W najbardziej opiniotwórczym dzienniku panamskim „La Prensa” ukazały się cztery ilustrowane archiwalnymi zdjęciami artykuły polskich historyków, poświęcone 100-leciu Bitwy Warszawskiej, 40-leciu powstania NSZZ „Solidarność”, 80-tej rocznicy zbrodni katyńskiej i 100-leciu urodzin św. Jana Pawła II. W jednym z największych dzienników meksykańskich „El Universal” ukazał się przedruk pierwszej strony gazety z 1 września 1939 roku oraz liczne artykuły i wywiady poświęcone 80. rocznicy wybuchu II wojny światowej.

Iluminacja pomnika Chrystusa Odkupiciela w Rio de Janeiro (Brazylia) z okazji 30-lecia powstania Solidarności, sierpień 2020 r.

Wiceminister SZ M. Przydacz z uczestnikami 6. edycji polsko-kolumbijskiego projektu dyplomacji sportowej, Warszawa, wrzesień 2021 r.

W ramach akcji upowszechniania historii polskich dyplomatów działających na rzecz ratowania Żydów podczas II wojny światowej Ambasady RP w Buenos Aires i mieście Meksyk pokazały we współpracy z IPN dokument „Paszporty Paragwaju”. Film ten reprezentował Polskę podczas przeglądu filmów on-line zorganizowanego przez Delegaturę UE w Paragwaju.

W 2021 r. odbyła się 6. edycja projektu współrealizowanego przez MSZ Polski i Kolumbii. W zakresie dyplomacji sportowej w obozie sportowym w Polsce uczestniczyła grupa 12 młodych piłkarzy z Kolumbii, pochodzących z regionów Cartageny oraz Mocoa. Program pobytu, poza treningami sportowymi prowadzonymi przez trenerów klubu AZS AWF Warszawa, objął także towarzyskie mecze z polskimi rówieśnikami oraz zwiedzanie Warszawy i Krakowa. Z młodymi Kolumbijczykami spotkał się również wiceminister SZ RP Marcin Przydacz. Projekt dyplomacji sportowej jest polskim wkładem we wspieranie procesu pokojowego w Kolumbii i jedynym tego rodzaju przedsięwzięciem realizowanym we współpracy z państwami Ameryki Południowej.

Podkreślając solidarność z krajem przyjmującym, pracownicy ambasady RP w mieście Meksyk wzięli udział w akcji polegającej na wspólnej pracy osób mieszkających w danym sąsiedztwie i urzędników miejskich, mającej na celu poprawę stanu przestrzeni publicznych. W akcji uczestniczyli: burmistrz miasta Meksyk Claudia Sheinbaum, szef polskiej placówki wraz z pracownikami oraz przedstawiciele Polonii. Kolejnym etapem tego przedsięwzięcia było zrealizowanie muralu o długości 348 m, autorstwa meksykańskiego artysty, Gerardo Vaca (absolwent poznańskiego ASP), na ogrodzeniu ośrodka sportowego, mieszczącego się przy jednej z głównych arterii miasta – Av. Insurgentes. Mural ilustruje bliskość kulturową obu krajów, wpisując się zarazem w przestrzeń publiczną Meksyku.

Akcja na rzecz poprawy przestrzeni publicznej. Prezydent Miasta Meksyk C. Sheinbaum z ambasadorem RP M. Ziętarą, Meksyk, wrzesień 2019 r.

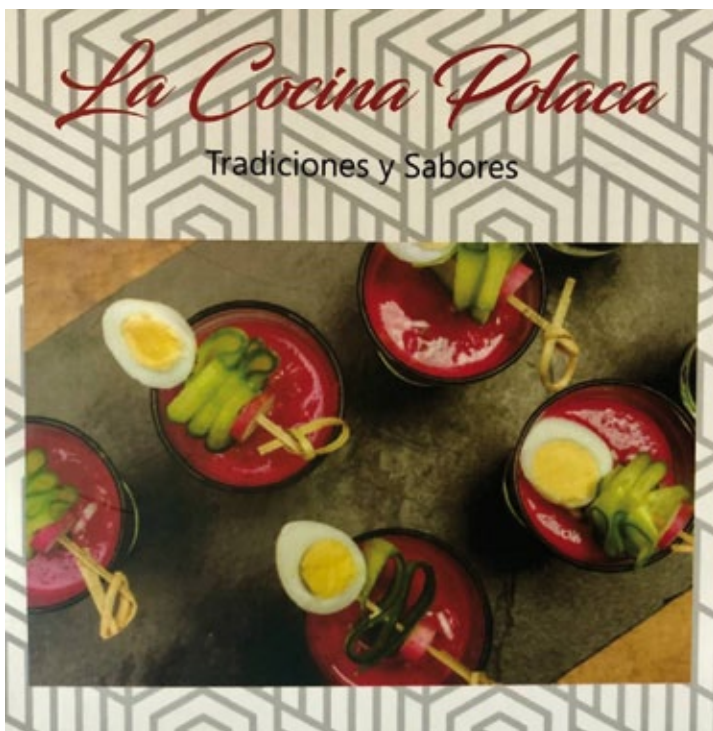

Odświeżenie pomnika polskich oo. Franciszkanów zamordowanych przez Świetlisty Szlak w Pariacoto (Peru) w 1991 r., Lima, sierpień 2021 r.

Ambasada RP w Limie, we współpracy z oo. Franciszkanami z Prowincji Krakowskiej, zorganizowała w Parku *Polonia* w stolicy Peru, uroczystość odsłonięcia pomnika upamiętniającego 30. rocznicę zabójstwa polskich misjonarzy: o. Zbigniewa Strzałkowskiego i o. Michała Tomaszka. Misjonarzy zamordowali 9 sierpnia 1991 r. w Pariacoto, w departamencie Ancash, terroryści z maoistowskiego ugrupowania partyzanckiego Świetlisty Szlak. Papież Franciszek celebrował w 2015 r. uroczystość beatyfikacji polskich misjonarzy.

Polskie placówki w regionie zrealizowały w latach 2019-2021 wiele przedsięwzięć związanych z promocją polskiej sztuki, kinematografii, literatury, teatru i muzyki. Ze względu na pandemię część z tych wydarzeń odbyła się w trybie on-line. Dzięki zaangażowaniu ambasad polskie filmy prezentowane były w ramach pokazów, festiwali i przeglądów filmowych na Kubie, w Meksyku, Argentynie, Peru, Kolumbii, Chile i Brazylii. Placówki często podejmowały wspólnie działania promocyjne. W 2020 r. ambasada w Meksyku zorganizowała z okazji Dnia Niepodległości wirtualny przegląd kina polskiego, na który złożyły się cztery filmy: „Legiony”, „Kurier”, „Pan T.” oraz „Fuga”. Podobny pokaz on-line zorganizowała ambasada w Buenos Aires. Placówki prezentowały dorobek wybitnych przedstawicieli polskiego świata nauki i kultury, takich jak Maria Skłodowska-Curie, Stanisław Lem, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Witold Gombrowicz, Stanisław Moniuszko, Krzysztof Kieślowski. Ambasady podejmowały inicjatywy wydawnicze, współorganizowały warsztaty filmowe i muzyczne oraz występy polskich zespołów i solistów w dziedzinach muzyki klasycznej, jazzowej i ludowej. Ciekawym pomysłem było promowanie polskiej sztuki kulinarnej (Caracas, Bogota, Panama).

Ze względu na pandemię i związane z tym ograniczenia w możliwości utrzymywania bezpośrednich kontaktów placówki znacznie zwiększyły swoją aktywność w mediach społecznościowych.

Kuchnia polska – tradycje i smaki. Książka kucharska przygotowana przez Ambasadę RP w Caracas, grudzień 2020 r.

Dar Młodzieży wpływa do portu w Cartagenie de Indias (Kolumbia), styczeń 2019 r. (fot. J. Bogdanienko).

Koncert w Bazylice Mniejszej Św. Franciszka w Hawanie (Kuba), styczeń 2019 r.

„Flis” S. Moniuszki w reżyserii M. Znanieckiego podczas festiwalu Opera Tigre w Argentynie, czerwiec 2019 r. (fot. dzięki uprzejmości organizatorów Festiwalu).

Zakończenie warsztatów muzycznych prowadzonych przez polskiego muzyka Krzysztofa Lasonia, Frutillar (Chile), listopad 2019 r.

Mural poświęcony M. Skłodowskiej-Curie. Bogota (Kolumbia), sierpień 2020 r.

Czytanie dramatu teatru polskiego. Hawana (Kuba), listopad 2021 r.

Plakat do filmu krótkometrażowego „Jejou”, zrealizowanego dzięki wsparciu finansowemu ambasady RP w Buenos Aires. Premiera odbyła się w grudniu 2019 r.

Inauguracja wystawy Walka i Cierpienie w Narodowym Archiwum Argentyny, Buenos Aires, październik 2019 r.

Inauguracja wystawy Kult Maryjny w Polsce, Panama, czerwiec 2021 r.

Konkurs z okazji 30. rocznicy powstania Grupy Wyszehradzkiej przygotowany przez Ambasadę RP w Meksyku, wrzesień 2020 r.

Mural poświęcony R. Lewandowskiemu i piłkarzom wenezuelskim na stadionie im. Rafaela Vidala w Caracas, listopad 2021 r.

Drogi do Wolności. Plakat pokazów filmowych, Meksyk, czerwiec 2019 r.

Podświetlenie obelisku na placu Altamira w Caracas (Wenezuela) z okazji Święta Niepodległości, listopad 2021 r.

Warsztaty w Palacio del Segundo Cabo w Hawanie (Kuba), marzec 2020 r.

Warsztaty w Palacio del Segundo Cabo w Hawanie (Kuba), marzec 2020 r.

Inauguracja wystawy „Mistrzowie polskiego plakatu”, Santa Lucía (Meksyk), październik 2021 r.

Uroczysty koncert z okazji Święta Niepodległości w Sali S. Bolíwara w siedzibie CNASPM, Caracas, listopad 2021 r.

W dużym stopniu dzięki zaangażowaniu naszych placówek polskie uczelnie zacieśniły współpracę z ośrodkami akademickimi w Meksyku, Chile, Argentynie, Peru, Kolumbii i innych krajach w regionie AłiK. W Peru prężnie działa Centrum Badań Andyjskich Uniwersytetu Warszawskiego, mające siedzibę w Cusco, jedyna polska stała stacja badawcza w Ameryce Łacińskiej, prowadzona przez polskich archeologów operujących w całym niemal regionie. Centrum blisko współpracuje z Universidad Nacional de San Antonio Abad w Cusco oraz Universidad Católica de Santa María de Arequipa, dla których przygotowało szereg zajęć specjalizacyjnych z zakresu archeologii, antropologii i historii sztuki. W 2020 i 2021 roku zajęcia te odbywały się on-line. Polski Instytut Lotnictwa i Polska Agencja Kosmiczna (POLSA) realizują wspólne przedsięwzięcia z partnerami latynoamerykańskimi w zakresie technologii lotniczych i kosmicznych. Dobrze układa się współpraca antarktyczna z Chile i Argentyną. Chilijscy naukowcy systematycznie biorą udział w projektach organizowanych przez Polską Stację Antarktyczną im. Henryka Arctowskiego, znajdującą się na Wyspie Króla Jerzego. Współpracą naukową i logistyczną w tym obszarze zainteresowani są również Peruwiańczycy.

Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) nawiązała bliską współpracę ze swoim meksykańskim odpowiednikiem – Narodowym Stowarzyszeniem Uniwersytetów i Instytucji Szkolnictwa Wyższego (ANUIES). Umowa między KRASP i ANUIES ułatwia wymianę studentów, doktorantów i pracowników naukowych oraz prowadzenie wspólnych projektów badawczych i dydaktycznych. W lutym 2019 r. zainaugurowała swoją działalność Katedra Studiów Polskich na Narodowym Autonomicznym Uniwersytecie w Meksyku (UNAM). Na Uniwersytecie Warszawskim utworzona została wcześniej Katedra Meksyku. Na Uniwersytecie Jagiellońskim powstało Centrum Meksykańskie. Ustanowione zostały bezpośrednie połączenia internetowe między bibliotekami UW i UJ a UNAM. Współpracę z polskimi naukowcami podejmują czołowe meksykańskie ośrodki akademickie w zakresie nauk społecznych, takie jak Colegio de México

Polska Stacja Antarktyczna im. Henryka Arctowskiego na Wyspie Króla Jerzego (grafika www.arctowski.pl).

oraz Centrum Badań i Nauczania Ekonomicznego (CIDE). Wspólne projekty badawcze realizują Politechnika Łódzka i Politechnika w Monterrey.

Owoce współpracy naukowej między UW a UNAM jest nowe opracowanie Kodeksu Watykańskiego – jednego z fundamentalnych dzieł opisujących historię prekolumbijskiego Meksyku. Jest to również najważniejszy polsko-meksykański projekt naukowy ostatniej dekady.

Kontakty międzyuczelniane wspiera ambasada w Limie. Współpracę z czołowymi peruwiańskimi ośrodkami akademickimi nawiązały Katolicki Uniwersytet Lubelski, Politechnika Lubelska, Politechnika Poznańska i Warszawski Uniwersytet Medyczny. Kontakty między polskimi i peruwiańskimi uczelniami i ośrodkami naukowymi sprzyjają wspólnym projektom w dziedzinie badań archeologicznych, antropologicznych, historycznych, politologicznych i geograficznych. Relacje między uczelniami kontynuowane były w 2020 r. i 2021 r., chociaż w nieco mniejszym zakresie ze względu na ograniczenia związane z pandemią.

Dr Mateusz Baca (CENT - UW) w trakcie przygotowywania analizy próbek genetycznych prekolumbijskiej ludności kultury Tiwanaku, Boliwia (autor zdj.: Danijela Popovic)

Dobrze układa się współpraca między polskimi i argentyńskimi uczelniami. Uniwersytet Jagielloński zawarł z Uniwersytetem Narodowym z La Plata umowę, która dotyczy wymiany studentów (I, II stopnia), doktorantów i pracowników akademickich. Akademia Górniczo-Hutnicza (AGH) podpisała umowy z Uniwersytetem Narodowym w Río Negro i z Uniwersytetem w Buenos Aires ws. wymiany studentów i doktorantów.

Na przełomie lutego i marca 2020 r. Meksyk i Kolumbię odwiedziła misja akademicka, złożona z przedstawicieli Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej (NAWA), KRASP oraz wyższych uczelni z Warszawy, Krakowa, Gdańska, Łodzi i Lublina. Polscy akademicy wzięli udział w targach edukacyjnych *Expo Estudiante* w mieście Meksyk i w targach studenckich na Universidad Cooperativa w Bogocie.

W trakcie spotkań z przedstawicielami meksykańskich i kolumbijskich uczelni wyższych przedstawili polskie oferty stypendialne oraz rozmawiali na temat możliwości współpracy akademickiej. Spotkali się także z absolwentami polskich uczelni i z polskimi profesorami zatrudnionymi na miejscowych uczelniach. W 2019 r. w targach edukacyjnych w Limie uczestniczyła ambasada RP, która zorganizowała polskie stoisko. W latach 2020-2021 placówka uczestniczyła w targach w formie wirtualnej.

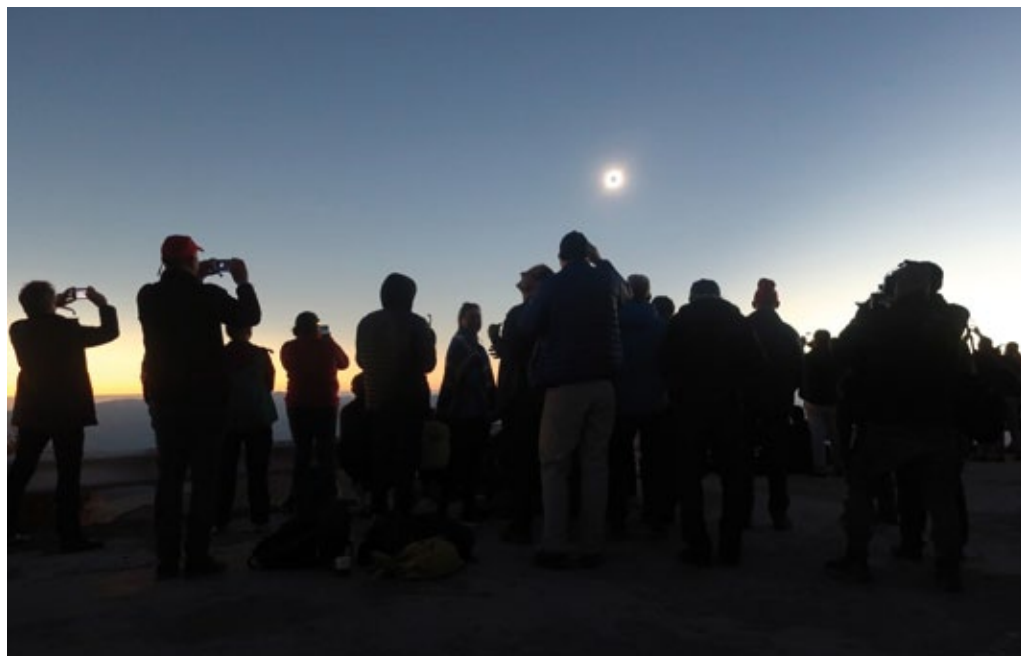
Dzięki wspólnej inicjatywie MSZ i NAWA latynoamerykańscy studenci mogą ubiegać się o możliwość studiowania w ramach programu stypendialnego im. Ignacego Łukasiewicza. Program umożliwia podjęcie bezpłatnych studiów II stopnia na uczelniach nadzorowanych przez MNiSW w zakresie nauk inżynierjno-technicznych, nauk rolniczych oraz nauk ścisłych i przyrodniczych. Spośród państw AłiK na liście priorytetowych krajów znalazły się Kolumbia, Meksyk i Peru.

Sesja popularno-naukowa Z Polski na Marsa, Planetarium w Bogocie, listopad 2019 r.

W 2019 r. polskie placówki zorganizowały lub wsparły wiele ciekawych przedsięwzięć. W Planetarium w Bogocie odbyła się sesja popularno-naukowa „Z Polski na Marsa” z udziałem prelegenta z Polski, Łukasza Wilczyńskiego oraz kolumbijskich studentów zajmujących się konstrukcją łazików marsjańskich. Organizacja tego wydarzenia była możliwa dzięki współpracy ambasady, urzędu miasta Bogota, Planetarium, Europejskiej Fundacji Kosmicznej oraz Uniwersytetu Andyjskiego. Ambasada w Caracas zorganizowała razem z Wydziałem Nauk Politycznych Uniwersytetu Katolickiego im. Andresa Bello (UCAB) seminarium poświęcone polskim przemianom ustrojowym. Prof. Bogusława Dobek-Ostrowska z Uniwersytetu Wrocławskiego przybliżyła wenezuelskim wykładowcom i studentom polską drogę do demokracji i przedstawiła polski model transformacji. Cykl wykładów nt. historii Eu-

Seminarium nt. skutków pandemii COVID-19 dla Europy i Ameryki Łacińskiej, styczeń 2021 r.

Zaćmienie słońca na pustyni Atacama w Chile obserwowane przez polskich studentów z Poznania i Torunia. Atacama, Chile, lipiec 2019 r.

ropy Środkowo-Wschodniej wygłosił w Colegio de México prof. Radosław Markowski. Polska ekonomistka, prof. Ida Musiałkowska wygłosiła wykłady na uniwersytetach UNAM, Politechnice w Monterrey i Uniwersytecie Autonomicznym w Querétaro. Na Wydziale Architektury i Urbanistyki Uniwersytetu Chilijskiego została zorganizowana wystawa „Wieczność i chwila”, poświęcona polskiej architekturze w latach 1920-1930. Polską architekturę prezentowali dr hab. Bogusław Podhalański i dr hab. Kazimierz Butelski z Politechniki Krakowskiej. Na zaproszenie Europejskiego Obserwatorium Południowego w Chile studenci z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu i Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu oraz naukowcy z Fundacji Mikołaja Kopernika mogli wziąć udział 2 lipca 2019 r. w obserwacji zaćmienia słońca z obserwatorium La Fotel na wysokości 2500 metrów. W obserwatorium pracują również polscy astronomowie i astrofizycy. W ramach promocji języka, kultury i studiów w Polsce, ambasada w Limie zorganizowała 7-miesięczny kurs pt.: „Język i kultura polska”, głównie dla studentów uczelni w Limie. Nauka i kurs języka polskiego kontynuowane były również w 2020 r. w formie on-line.

W latach 2020-2021 polskie placówki realizowały przedsięwzięcia z zakresu współpracy naukowo-technicznej na ogół w formie wirtualnej. Ambasada RP w mieście Meksyk zorganizowała wraz z Instytutem Badań Ekonomicznych UNAM oraz Instytutem Gospodarki Międzynarodowej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu cztery webinaria pt.: „Skutki pandemii COVID-19 w Ameryce Łacińskiej i Europie”. Placówka w Buenos Aires zorganizowała spotkanie on-line, w którym wzięli udział przedstawiciele POLSA i Centrum Informacyjnego Galileo w Santiago (GIC Chile). Jego celem było zbadanie możliwości udziału przedstawicieli POLSA w pracach grupy

Spotkanie on-line POLSA-Centrum Informacyjne Galileo, wrzesień 2021 r.

robotycznej GIC Chile ds. Argentyny. Z kolei celem spotkania on-line przedstawiciele Państwowego Instytutu Geologicznego i argentyńskich służb geologicznych SEGEMAR było znalezienie potencjalnych obszarów współpracy między obiema instytucjami.

Polscy naukowcy znani są w Chile od niemal 200 lat, od czasów, kiedy Ignacy Domeyko, który osiadł w tym południowoamerykańskim kraju w 1838 r., stał się współtwórcą chilijskiego górnictwa i reformatorem systemu szkolnictwa wyższego. Dokonania współczesnych naukowców z Polski również spotykają się w Chile z uznaniem. W 2020 r. prof. Andrzej Udalski, członek Polskiej Akademii Nauk, astrofizyk z Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu Warszawskiego, został laureatem nagrody rządu Chile, przyznanej z okazji 500. rocznicy odkrycia Cieśniny Magellana. Nagrodę otrzymał za wybitne osiągnięcia naukowe, związane z realizacją projektu badawczo-naukowego „The Optical Gravitational Lensing Experiment”. Doprowadził on do odkryć związanych z poznaniem struktury Drogi Mlecznej, Obłoków Magellana i planet spoza układu słonecznego. Zespół pod kierownictwem prof. Udalskiego prowadził badania w chilijskim obserwatorium Las Campanas. Członkiem Chilijskiej Akademii Nauk został w 2021 r. prof. Kazimierz Strzałka, specjalizujący się w badaniach z zakresu biochemii roślin, procesów fotosyntezy oraz plastydów. Związany z Uniwersytetem Jagiellońskim prof. Strzałka współpracuje od wielu lat z Uniwersytetami Concepción i Temuco. Obszarem jego prac badawczych w Chile jest przede wszystkim fauna i flora obszarów antarktycznych.

Współpraca naukowo-techniczna, podobnie jak dyplomacja publiczna i kulturalna, przyczynia się do budowania pomostów między społeczeństwami i ułatwia rozwijanie współpracy we wszystkich dziedzinach. Latynoamerykańscy naukowcy i studenci po powrocie do swoich krajów stają się często „ambasadorami polskiej nauki i kultury”.

Prof. dr hab. Kazimierz Strzałka został członkiem chilijskiej Akademii Nauk, Concepción (Chile), luty 2021 r.

Wizyta Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej i przedstawicieli polskich uczelni wyższych w Kolumbii, siedziba ICETEX w Bogocie, marzec 2020 r.

Pandemia postawiła nowe wyzwania przed polską służbą konsularną i dyplomatyczną. Niespodziewanie priorytetem większości ambasad w regionie AłiK stało się w pierwszych miesiącach 2020 r. zapewnienie rodakom możliwości powrotu do kraju. Było to trudne i skomplikowane logistycznie przedsięwzięcie w sytuacji, gdy zawieszono komercyjne połączenia lotnicze. Koordynowana przez placówki akcja ewakuacyjna odbywała się w ścisłej współpracy z miejscowymi władzami, z PLL LOT, który zapewnił loty czarterowe, z konsulami honorowymi RP w krajach dodatkowych akredytacji i z Departamentem Konsularnym MSZ. Loty ewakuacyjne zorganizowały również inne państwa europejskie (Niemcy, Francja, Niderlandy, Hiszpania, Czechy, Szwajcaria), stąd też polskie placówki koordynowały swoje działania również z ambasadami tych państw i z delegaturami UE.

Z czarterowych lotów, zorganizowanych w ramach akcji #LOTdoDomu skorzystali Polacy i cudzoziemcy uprawnieni do wjazdu do Polski, łącznie ponad 2,5 tys. osób. Najwięcej rodaków pozbawionych możliwości powrotu do kraju przebywało na Dominikanie. Czterema samolotami ewakuowano zostało do Polski 1 128 osób. Byli wśród nich zarówno klienci biur podróży TUI i Rainbow, jak i turyści indywidualni oraz osoby, które zdążyły na czas się zarejestrować i dotrzeć na Dominikanę z Panamy, Gwatemali i Kostaryki. Z Meksyku powróciło do kraju 419 osób. Z dwóch lotów czarterowych z Hawany do Warszawy skorzystały 274 osoby. Z Rio de Janeiro powróciło do kraju 260 Polaków; z Limy – 165 Polaków; z Buenos Aires ostatnim samolotem w ramach lotów do domu powróciło 78 osób. W ramach współpracy kryzysowej z lotów czarterowych skorzystali również obywatele Ukrainy (60 osób), Meksyku (40), Litwy (33), Peru (44), Brazylii (42), Wlk. Brytanii (20), Danii (14), Irlandii (12) a także obywatele: Argentyny, Czech, Francji, Hiszpanii, Portugalii, Słowenii, Turcji i Włoch.

Innym spektakularnym przykładem skutecznej działalności konsularnej było doprowadzenie do uwolnienia polskiego kapitana, który od sierpnia 2019 r. pozbawiony był wolności w związku

Ewakuacja Polaków w ramach akcji #LOTdoDomu, Lima (Peru), marzec 2020 r. (fot. Fuerza Aérea del Perú)

Akcja #LOTdoDomu, Hawana (Kuba), marzec 2020 r.

z oskarżeniem o rzekomy udział w przemyśle 225 kg kokainy. W marcu 2021 r. sąd w meksykańskim mieście Ciudad Victoria uniewinnił go w związku z brakiem dowodów prokuratury świadczących o świadomym popełnieniu czynu zabronionego. Ambasada RP w Meksyku od początku była zaangażowana w działania mające na celu uwolnienie polskiego kapitana. Prezydent RP Andrzej Duda pogratulował MSZ sprawnego działania.

Pandemia w znacznym stopniu ograniczyła możliwości bezpośrednich kontaktów Polonii z polskimi placówkami. W większości krajów regionu Polonia nie jest w wystarczającym stopniu zorganizowana i zwykle organizowane przez placówki wszelkiego rodzaju wydarzenia z udziałem Polonii przyczyniają się do integracji środowisk polonijnych. Do wzmocnienia więzi z Polonią w trudnych czasach przyczyniła się między innymi prowadzona od połowy kwietnia 2020 r. akcja #Polonia4Neighbours, w ramach której placówki wspierały finansowo działania pomocowe Polonii oraz promowały polonijną solidarność społeczną w środowiskach lokalnych.

Akcja #Polonia4Neighbours, Bogota (Kolumbia), maj 2020 r.

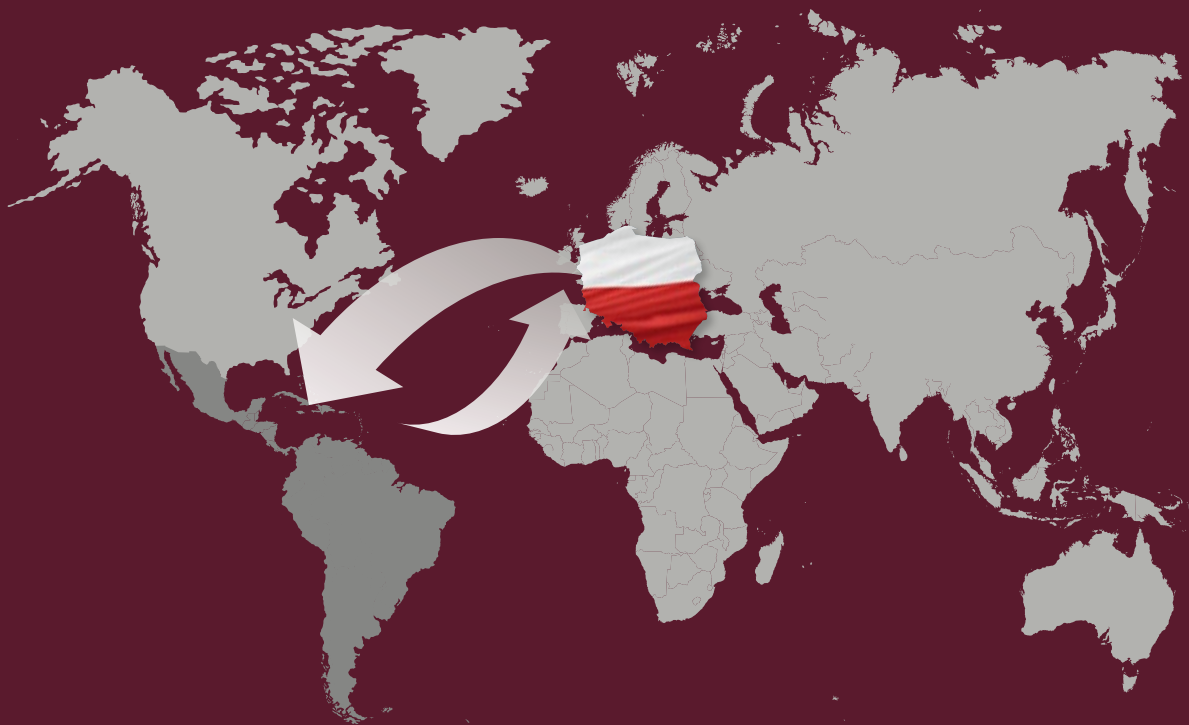
Akcja #Polonia4Neighbours, Igreja Sagrado Coração De Jesus, Nova Veneza w stanie Goiás (Brazylia), maj 2020 r.

Konsulat Generalny RP w Kurytybie włączył się do akcji stowarzyszeń polonijnych organizujących pomoc dla najbardziej potrzebujących mieszkańców tradycyjnie polonijnej dzielnicy Abranches. Konsulat przekazał paczki żywnościowe i środki higieny, a także publikacje w języku portugalskim o historii Polski dla dorosłych i dzieci. Podobną inicjatywę podjęła również Ambasada RP w Brasílii, we współpracy z miejscową Polonią. Ambasada RP w Caracas wsparła działania ks. Zdzisława Łodygo, który kieruje parafią w dzielnicy Montalbán i pomaga około 50 rodzinom pozbawionym środków do życia. W stolicy Kolumbii akcję pomocy dla najbardziej potrzebujących mieszkańców Bogoty i przedmieść stolicy zainicjowała przedstawicielka miejscowej Polonii – Monika Alayón. Ambasada udzieliła wsparcia materialnego i logistycznego przy przygotowaniu i dystrybucji kilkudziesięciu paczek z żywnością i środkami higienicznymi. Dystrybucja paczek prowadzona była od maja do grudnia 2020 r., a inicjatorka tej akcji otrzymała za swoje zaangażowanie wyróżnienie od MSZ oraz TVP Polonia. Ambasada RP w Meksyku zorganizowała akcję pod hasłem Polacy dla Meksyku. Polegała ona na promocji przedsiębiorców polsko-meksykańskich i ich produktów z założeniem, że przekażą oni 15% uzyskanego dochodu na rzecz meksykańskiego Czerwonego Krzyża. Do akcji włączyło się 5 firm z branż spożywczej, kosmetycznej i meblowej. Placówka wspólnie z organizacjami polonijnymi – Stowarzyszeniem Polsko-Meksykańskim i Ośrodkiem Kultury Polskiej „Klub Polski” zorganizowała również zbiórkę podstawowych produktów dla osób, które znalazły się w sytuacji ubóstwa.

Kolejną innowacyjną formą kontaktów z Polonią były współorganizowane w kwietniu 2021 r. przez ambasady RP w Santiago i mieście Panama wideokonferencje pełnomocnika rządu ds. Polonii i Polaków za Granicą, ministra Jana Dziedziczaka. W ramach cyklu #SpotkaniaZPolonią minister Dziedziczak odbył kilkugodzinne spotkanie on-line z przedstawicielami polskiej diaspory w Chile. Pełnomocnik rządu zapoznał się z problemami społeczności polskiej, w tym z funkcjonowaniem szkoły języka polskiego, do której regularnie uczęszcza kilkanaścioro dzieci i działalnością Zjednoczenia Polskiego im. Ignacego Domeyki. Minister Dziedziczak odbył również telekonferencję z Haitańczykami uważającymi się za potomków polskich legionistów, którzy trafili na Haiti wraz z oddziałami Napoleona na początku XIX w. W spotkaniu wzięli udział: była

pierwsza dama Haiti Geri Benoît (druga żona prezydenta René Prévala, który sprawował władzę prezydencką w latach 1996-2001 i 2006-2011) i jej brat Steven, konsul honorowy RP w Port-au-Prince Salim Succar oraz przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych działających na Haiti w zakresie pomocy rozwojowej i edukacyjnej.

Pandemia była czasem trudnej próby dla polskiej służby dyplomatycznej i konsularnej, ale równocześnie przyczyniła się do udoskonalenia innowacyjnych metod pracy na odległość. Media społecznościowe i komunikacja on-line będą prawdopodobnie szeroko stosowane w codziennej pracy służby zagranicznej.

ISBN 978-83-66213-67-8